

EUROPOS TARYBOS KURIAMA PRIDĖTINĖ VERTĖ ADMINISTRACINEI TEISEI: BENDRŲ EUROPINIŲ GERO ADMINISTRAVIMO NUOSTATŲ VYSTYMAS IR JŲ REIKŠMĖ EUROPOS TARYBOS VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINEI TEISEI

Prof. Dr. Ulrich Stelkens

Špajerio administravimo mokslų universiteto profesorius
Freiherr-vom-Stein-Straße 2
67346 Speyer, Germany
El. paštas: <stelkens@uni-speyer.de>

Agnė Andrijauskaitė, LL.M

Špajerio administravimo mokslų universiteto mokslo darbuotoja
Freiherr-vom-Stein-Straße 2
67346 Speyer, Germany
El. paštas: <andrijauskaite@uni-speyer.de>

Nepaisant to, kad Europos Taryba administracinės teisės plotmėje veikia ne vieną dešimtmetį, šios organizacijos išplėtotos bendros europinės gero administravimo nuostatos tebėra nepakankamai iširtos. Šiuo straipsniu siekiama iš dalies užpildyti šią akademinę spragą bei įvertinti Europos Tarybos plėtojamų bendrų europinių administracinės teisės principų apimtį ir turinį, ypatingą dėmesį skiriant organizacijos skleidžiamam gero administravimo imperatyvui. Siekiant šio tikslo, straipsnyje apžvelgiami iš Europos Tarybos kylančios administracinės teisės šaltiniai ir būdai, leidžiantys šiai teisei prasiskverbti į organizacijos valstybių narių nacionalines teisės sistemas. Straipsnis baigiamas išvada, kad Europos Tarybos veikla administracinės teisės plotmėje prisideda prie jos valstybių narių nacionalinių teisių sistemų glaudėjimo, tačiau tikslus šios organizacijos daromas poveikis turi būti įvertintas nuodugnesnių tyrimų.

Although the Council of Europe has been working in the area of administrative law for decades, the body of pan-European general principles of good administration developed by this organisation remains mostly uncharted. This article attempts to help fill this academic gap by examining the scope and content of the pan-European principles of administrative law stemming from the Council of Europe, with a special emphasis on the principle of good administration. In doing so, the sources of administrative law of the Council of Europe are considered, together with the mechanisms by which they penetrate and permeate domestic legal systems. This article concludes that the work done by the Council of Europe in the administrative field has contributed to a process of harmonisation in its Member States' domestic law, but that the exact scope thereof has yet to be uncovered and requires further research.

Įvadas

Ar yra bendri europiniai administracinės teisės principai? Kas ir kaip gali juos identifikuoti?¹ Ar šie principai yra identiški gero administravimo sampratai? Ar patartina šiuos principus kodifikuoti į privalomąją galią turinčius administracinių procedūrų kodeksus, ar geriau juos įtvirtinti administracinės

¹ Šis straipsnis Špajerio administravimo mokslų universitete autorių buvo parašytas anglų kalba. Trumpesnę jo versiją į lietuvių kalbą išvertė ir adaptavo Agnė Andrijauskaitė.

elgsenos kodeksuose ir kituose lankstesnio pobūdžio teisės aktuose, ar apskritai nekodifikuoti? Dėl visų šių nūdienai aktualių klausimų yra laužomos ietys, tačiau – išskyrus pastarojo meto diskusijas Prancūzijoje, pasibaigusias *Code des relations entre le public et l'administration*² priėmimu – jie dažniausiai yra aptariami Europos Sąjungos (toliau – ir Sąjungos) teisės kontekste. Ši tendencija tapo itin ryškiai pastebima sulig Lisabonos sutarties, kuri ne tik suteikė privalomąją teisinę galią Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnyje numatytai teisei į gerą administravimą, bet ir įtvirtino naują teisinį pagrindą priimti antrinės teisės aktą, išreiškiantį gero administravimo imperatyvą Sąjungos plotmėje (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 298 straipsnis³), įsigaliojimu. Tai savo ruožtu davė akstiną pradėti ambicingą projektą, sukūrusį ir plėtojančią Administracinių procedūrų kodekso projekto taisykles⁴.

Nepaisant to, kad dėl bendrųjų administracinės teisės principų ir poreikio juos kodifikuoti Sąjungoje yra plačiai diskutuojama, ta pati tema Europos Tarybos plotmėje dėmesio beveik nesulaukia. Tokia diskusijų stoka stebina, žinant, kad abi organizacijos yra glaudžiai susijusios tiek instituciniu, tiek materialiuoju požiūriu. Verta prisiminti ir tai, kad Europos Taryba šiuo metu turi 47 valstybes nares (įskaitant ir tas, kurios anksčiau priklausė Rytų blokui⁵), jose gyvena daugiau nei 800 milijonų žmonių. Taigi organizacijos veikimo laukas yra išties paneuropinis⁶. Be to, Europos Taryba administracinėje srityje veikia jau nuo 1970 metų ir per visą šį laikotarpį suformavo solidų „gero administravimo rinkinį“⁷, kurį, pirma, sudaro Ministrų Komiteto rekomendacijos, atspindinčios bendrą europinės minties paveldą. Ši organizacija dar aštuntajame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje, prie jos prisijungus Portugalijai (1976) ir Ispanijai (1977), taip pat aktyviai ėmė skleisti demokratijos bei teisės viršenybės idėjas⁸. Griuvus Berlyno sienai, tokia organizacijos misija, suprantama, tapo dar aktualesnė. Europos Tarybos – kaip minėtųjų vertybių šauklės – veikla reformuojant pokomunistinių valstybių viešąjį sektorių buvo pakankamai sėkminga, nes jos priimami teisės aktai išreiškia žemyne vyraujančią sutarimą konkrečiu klausimu. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) gero administravimo nuostatas iš Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau – EŽTK, Konvencija) savo ruožtu kildinti pradėjo nuo 2000 metų ir per šį laikotarpį taip pat sugebėjo suformuoti nemažai vertingos praktikos. Nepaisant to, svarbiausios knygos apie Europos administracinę teisę dažniausiai

² Žr.: Deleguotosios įstatymų leidybos 2015 m. spalio 23 d. aktu Nr. 2015-1341 (pr. – *Ordonnance n° 2015-1341 du 23 octobre 2015 relative aux dispositions législatives du code des relations entre le public et l'administration*) patvirtintą *Le Code des relations entre le public et l'administration*. Daugiau šia tema žr. Le Code des relations entre le public et l'administration. *Revue française de droit administratif*, 2016, N° 1, p. 15–73; DELAUNAY, P.; IDOUX, P.; SAUNIER, S. Un an de droit de procédure administrative. *Droit Administratif*, 2017, N° 1, p. 22–30; VIALETES, M.; BARROIS DE SARIGNY. Questions autour d'une codification. *Actualité Juridique Droit Administratif*, 2015, N° 43, p. 2420–2425.

³ „Sąjungos institucijos, įstaigos ir organai, vykdydami savo užduotis, remiasi atvira, veiksminga ir nepriklausoma Europos administracija <...> Europos Parlamentas ir Taryba, priimdami reglamentus pagal įprastą teisėkūros procedūrą, tuo tikslu patvirtina nuostatas“.

⁴ Šias projektines taisykles 2014 m. rugsėjo 1 d. paviėšino Sąjungos administracinės teisės tyrimų tinklas, jas ir daugiau informacijos, susijusios su Sąjungos administracinių procedūrų kodifikavimu, galima rasti adresu: <<http://www.reneual.eu/>>.

⁵ Vienintelė išimtis yra Baltarusija, kuri Europos Tarybai nepriklauso. Rusijos balsavimo teisės organizacijoje dėl Krymo krizės Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos 2014 m. balandžio 10 d. rezoliucija Nr. 1990 bei 2015 m. sausio 28 d. rezoliucija Nr. 2034 buvo suspenduotos.

⁶ KELLER, H.; STONE SWEET, A. *A Europe of Rights. The Impact of the ECHR on National Legal Systems*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 5.

⁷ WAKEFIELD, J. *The Right to Good Administration*. New York: Kluwer Law International, 2007, p. 63.

⁸ Daugiau šia tema žr.: PALMIERI, G.M. L'internationalisation du droit public: La contribution du Conseil de l'Europe. *European Review of Public Law* 18, 2006, p. 51–84; DE VEL, G.; MARKERT, T. Importance and Weaknesses of the Council of Europe Conventions and of the Recommendations addressed by the Committee of Ministers to Member States. Iš *Law in Greater Europe*. Sudarytojai B. Haller, et al. New York: Kluwer Law International, 2000, p. 345–353.

(jei apskritai⁹) apsiriboja trumpu Europos Tarybos rekomendacijų¹⁰ ir (ar) aktualios EŽTT praktikos¹¹ paminėjimu, tačiau detaliau šios temos neplėtoja. Reikia pažymėti, kad Lietuvoje taip pat nėra atlikta išsamesnių tyrimų šia tema¹².

Šiuo straipsniu siekiama (iš dalies) užpildyti šią akademinę spragą, tiriant Europos Tarybos teisyne potencialą, kuris straipsnio pavadinime įvardytas ir kaip „pridėtinė vertė“, administracinės teisės srityje (ypatingą dėmesį skiriant gero administravimo principui). Siekiant šio tikslo, yra keliami tokie pagrindiniai tyrimo uždaviniai: 1) apžvelgti Europos Tarybos ir jos pagrindinių instrumentų *raison d'être*; 2) identifiukuoti iš Europos Tarybos kylančios administracinės teisės šaltinius, įvertinti šių šaltinių spektrą ir sąsajumą; 3) įvardyti metodologines kryptis, leidžiančias minėtiems šaltiniams daryti įtaką Europos Tarybos valstybių narių nacionalinėms teisinėms sistemoms bei iliustruoti jų reikšmę konkrečiais pavyzdžiais. Įgyvendinti nurodytą tikslą ir uždavinius straipsnyje siekiama kompleksiška naudojant sisteminį, analitinį, loginį, aprašomąjį ir kitus teisės aiškinimo metodus.

Straipsnyje pateikiamos išvalgos sudaro šiuo metu Špajerio administracinių mokslų universiteto bei Vokietijos viešojo administravimo instituto vykdomo projekto kartinį akmenį¹³. Juo, bendradarbiaujant su kelių dešimčių Europos valstybių, įskaitant ir Lietuvą, akademikais, siekiama iširti gero administravimo nuostatų, kylančių iš Europos Tarybos teisyne, poveikį konkrečios organizacijos valstybėms narėms.

⁹ Jokių nuorodų į gero administravimo principą, kylantį iš Europos Tarybos teisyne, net ir Sąjungos teisės kontekste, deja, nėra randama tokiose knygos, kaip antai CHITI, M. P. *Diritto Amministrativo Europeo*. Milano: Giuffrè, 2011; CRAIG, P. *EU Administrative Law*. Oxford: Oxford University Press, 2nd edition, 2012; VON DANWITZ, T. *Europäisches Verwaltungsrecht*. Berlin: Springer, 2008; HARLOW, C.; LEINO, P.; DELLA CANANEA, G. (eds.). *Research Handbook on EU Administrative Law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2017; HOFMANN, H. C. H.; ROWE, G. C.; TÜRK, A. H. *Administrative Law and Policy of the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2011; JANS, J. H.; DE LANGE, R.; PRECHAL, S.; WIDDERSHOVEN, R. J. G. M. *Europeanisation of Public Law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2nd edition, 2013; TERHECHTE, J. P. (ed.). *Verwaltungsrecht der Europäischen Union*. Baden-Baden: Nomos, 2011. Tačiau nuo 2014-ųjų šio straipsnio autoriaus straipsnį pavadinimu „Vers la reconnaissance de principe généraux paneuropéens du droit administratif dans l'Europe des 47?“ galima rasti knygoje AUBY, J. B.; DUTHEIL DE LA ROCHÈRE, J. *Traité de droit administratif européen*. Brussels: Bruylant, 2nd edition, 2014, p. 713–740.

¹⁰ Žr., pvz., CLASSEN, K. D. *Gute Verwaltung im Recht der Europäischen Union*. Berlin: Duncker & Humblot, 2008, p. 206 *et seq.*; GERBER, P. Recommendation CM/Rec(2007)7 on good administration – general presentation. Iš *In Pursuit of Good Administration – European Conference Warsaw, 29–30 November 2007* (DA/ba/Conf (2007) 4 e). Sudarytojas Europos Taryba, 2008, p. 3–9; CHEVALIER, E. *Bonne administration et Union européenne*. Brussels: Bruylant, 2014, p. 127 *et seq.*; PALMIERI, G. M. *L'internationalisation du droit public <...>*, p. 75 *et seq.*; WAKEFIELD, J. *The Right to Good Administration <...>*, p. 59 *et seq.*

¹¹ Žr., pvz., WACHSMANN, P. Les normes régissant le comportement de l'administration selon la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. *Actualité Juridique Droit Administratif*, 2010, N° 38, p. 2138–2146; FLAUSS, J. F. L'apport de la jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de l'Homme en matière de démocratie administrative. *Revue française d'administration publique*, 2011, p. 49–58.

¹² Be fragmentiško Europos Tarybos aktų ir (ar) jų įtakos Lietuvos teisei sistemai paminėjimo, nagrinėjant specifinį šios organizacijos instrumentą (pvz., Europos vietos savivaldos chartijos ar Europos socialinės chartijos reikšmę ir įtaką, šiuo aspektu žr.: URMONAS, A.; NOVIKOVAS, A. Europos vietos savivaldos chartijoje įtvirtintų principų įgyvendinimo vietos savivaldoje ir inkorporavimo nacionalinėje teisės sistemoje ypatumai. *Jurisprudencija*, 2011, 18(3), p. 1019–1034; BALTUTYTĖ, E. Europos socialinė chartija ir socialinės teisės Konstitucijoje. *Jurisprudencija*, 2002, 30(22), p. 75–80) arba specifinį administracinės teisės klausimą (pvz., proporcingumo principą ar administracinę diskreciją, šiuo aspektu žr. KARGAUDIENĖ, A.; MEŠKYS, L. Proporcingumo principo reikšmė administracinio poveikio priemonių taikyme. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 2010(4), p. 59–76; LINKEVIČIŪTĖ, I. Administracinė diskrecija ir jos vertinimas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 2006, 5(83), p. 65–72), sistemiškiau, t. y. atsiirbojus nuo konkrečios temos, apie Europos Tarybos įdirbį administracinės teisės srityje užsimenama vos keliuose moksliniuose straipsniuose (pvz., DEVIATNIKOVAITĖ, I. Europos administracinės teisės samprata ir ES administracinių procedūrų rinkinio rengimo prieštarpai. *Jurisprudencija*, 2013, 20(3), p. 1005–1022; KARGAUDIENĖ, A. Administracinės teisės pokyčiai šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje. *Jurisprudencija*, 2005, 70(62), p. 31–41.)

¹³ Projektą finansuoja Vokietijos mokslinių tyrimų fondas. Daugiau informacijos galima rasti adresu: <<http://gepris.dfg.de/gepris/projekt/274964159>>.

1. Bendrų europinių gero administravimo nuostatų šaltiniai

Gero administravimo nuostatų šaltinių tyrimą reikėtų pradėti nuo Europos Tarybos statuto, įtvirtinančio konstitucinius organizacijos pagrindus ir legitimuojančio kitus organizacijos leidžiamus aktus (1) bei tęsiamas svarbiausios šios organizacijos priemonės – Konvencijos – ir ją aiškinančios EŽTT praktikos analizę (2), kitomis Europos Tarybos konvencijomis bei susitarimais (3) ir Ministrų Komiteto priimamomis rekomendacijomis valstybėms narėms (4).

1.1. Europos Tarybos statusas

Europos Taryba po Antrojo pasaulinio karo buvo įsteigta taikos vardan. Jos šiai organizacijai buvo pavesta siekti užtikrinant ir puoselėjant kertines aeuropines vertybes – žmogaus teises, demokratiją ir teisės viršenybę. Kitais žodžiais tariant, organizacijos leitmotyvu laikytina demokratinė taikos teorija, grindžiama prielaida, kad demokratinės valstybės viena su kita nekariauja. Ši idėja atsispindi Europos Tarybos statuto (toliau – Statutas) 1 (a) straipsnyje, numatančiame, kad organizacijos tikslas – siekti didesnės jos narių vienybės, kad būtų apsaugoti ir įgyvendinti idealai ir principai, kurie yra bendras jų paveldas, ir skatinama jų ekonominė ir socialinė pažanga. To paties straipsnio (b) dalyje savo ruožtu nurodoma, kokių būdu šio tikslo yra siekiama – Europos Tarybos institucijoms aptariant visiems rūpimus klausimus, priimant sprendimus ir drauge veikiant ekonominėje, socialinėje, kultūros, mokslo, teisės ir administravimo srityse, toliau remiant ir plėtojant žmogaus teises ir pagrindines laisves. Plati abiejų šių nuostatų formuluotė suponuoja, kad Europos Tarybos, priešingai nei Sąjungos, kompetencija *de jure* nėra apribota ir gali aprėpti bet kurią vyriausybę ir tarpvyriausybę veiklos sritį, išskyrus nacionalinio saugumo klausimus (Statuto 1 (d) straipsnis). Kita vertus, iš Statuto 1 (b) straipsnio bei 15 straipsnio matyti, kad organizacijai suteikti įrankiai šiai kompetencijai įgyvendinti yra pakankamai silpni, todėl pati savaime ji tesudaro institucionalizuotą bendradarbiavimo forumą.

Minėtame Statuto 15 straipsnyje įtvirtinami du pagrindiniai būdai organizacijos tikslams pasiekti. Tai gali būti daroma arba sudarant įvairias konvencijas ir susitarimus (a), arba teikiant rekomendacijas narių vyriausybėms (b). Pirmajai kategorijai priklausančios konvencijos ir susitarimai nėra Europos Tarybos aktai *stricto sensu*, bet išlieka klasikinėmis tarptautinėmis sutartimis, saistančiomis tik jas pasirašiusias valstybes nares¹⁴. Šiuo metu organizacija yra sudariusi daugiau nei 200 konvencijų, iš kurių nė viena savo reikšme ir autoritetu neprilygsta EŽTK ir jos papildomiems protokolams¹⁵.

Antrajai kategorijai priskirtinos rekomendacijos (iki 1979-ųjų vadintos rezoliucijomis), nors formaliai valstybių narių ir nesaisto, nėra joms visiškai nereikšmingos¹⁶. Ypač dėl to, kad, remiantis Sta-

¹⁴ Daugiau žr.: BARTSCH, H. J. The Acceptance of Recommendations and Conventions within the Council of Europe. Iš *Le rôle de la volonté dans les actes juridiques – études à la mémoire du professeur Alfred Rieg*. Brussels: Bruylant, 2000, p. 91 *et seq.*; BENOÎT, F./KLEBES, H. *Council of Europe Law. Towards a pan-European legal area*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2005, p. 97 *et seq.*; WITTINGER, M. *Der Europarat: Die Entwicklung seines Rechts und der „europäischen Verfassungswerte“*. Baden-Baden: Nomos, 2005, p. 180 *et seq.*

¹⁵ Visos Europos Tarybos sudarytos konvencijos ir susitarimai, jų aiškinamieji raštai bei statistika apie jas ratifikavusias šalis yra prieinami adresu: <<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>>.

¹⁶ Plačiau apie rekomendacijų teisinę prigimtį bei galią žr.: ALINCAI, M. Le suivi du respect de la soft law au sein du Conseil de l'Europe. Iš *Societas Iuris Publici Europaei*, Nr. 7, 2012, p. 84–103; BARTSCH, H. J. *The Acceptance of Recommendations <...>*, p. 91–99; JUNG, H. Die Empfehlungen des Ministerkomitees des Europarates – zugleich ein Beitrag zur europäischen Rechtsquellenlehre. Iš *Internationale Gemeinschaft und Menschenrecht – Festschrift für Georg Ress*. Sudarytojai J. Bröhmer *et al.* Cologne: Carl Heymanns Verlag, 2005, p. 519–526; PALMIERI, G. M. *L'internationalisation du droit public <...>*, p. 51–84; POLAKIEWICZ, J. Alternatives to Treaty-Making and Law-Making by Treaty and Expert Bodies in the Council of Europe. Iš *Developments of International Law in Treaty Making*.

tuto 15 straipsnio (b) dalimi, Ministrų Komitetas gali prašyti valstybių narių vyriausybės pranešti jam, kokių veiksmų jos ėmėsi dėl šių rekomendacijų. Nors rekomendacijos savo apimtimi yra labai skirtingos, visų jų struktūra panaši: po glaustos rezoliucinės teksto dalies dažniausiai yra priedas, kurio turinį, be kita ko, papildomai atskleidžia aiškinamasis memorandumas. Rezoliucine dalimi valstybės narės yra raginamos priimti priemonės, leidžiančias suderinti jų nacionalinėje teisėje įtvirtintus standartus su numatytais rekomendacijoje. Šią užduotį joms lengvina rekomendacijų priedas, išdėstantis imperatyvias, perkelti į nacionalinę teisę jau parengtas nuostatas. Kartais rekomendacijų priedai turi ir preambulę, apibrėžiančią juose išdėstytų nuostatų taikymo apimtį. Deja, Europos Tarybos rekomendacijos niekada taip ir nebuvo susistemintos bei išspausdintos jokiam „oficialiame leidinyje“, tačiau daug metų tebuvo platinamos prastos jų mašinraščių išspausdintų originalų kopijos.

Statuto 3 straipsnyje savo ruožtu įtvirtinama pareiga valstybėms narėms: jos privalo vadovautis teisės viršenybės principu ir principu, pagal kurį visi jų jurisdikcijai priklausantys asmenys naudojami žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, ir turi nuoširdžiai ir aktyviai bendradarbiauti įgyvendinant minėtąjį Europos Tarybos tikslą¹⁷. Būtent teisės viršenybės principo skleidimas ilgainiui ir tapo Europos Tarybos pagrindine misija¹⁸, tai byloja 2008 m. išleista ataskaita apie pagrindinius šio principo elementus ir organizacijos potencialą jį diegiant¹⁹. Ši ataskaita buvo aprobuota 2009 m. Trumėsėje vykusioje Europos Tarybos teisingumo ministrų konferencijoje ir vėliau papildyta Europos Tarybos patariamiosios institucijos konstitucinės teisės klausimais – Venecijos komisijos²⁰. Visi šie dokumentai rodo, kad ir pati organizacija vis labiau į savo konvencijų, rekomendacijų ir kitų aktų visumą pradeda žvelgti kaip į prasminius ryšiais susaistytą vieningą monolitą²¹.

1.2. Konvencija ir EŽTT praktika

Konvencija yra neatsiejama Europos Tarybos teisinio arsenalo dalis. Kitais žodžiais tariant, ji laikytina „antruoju Europos Tarybos ramsčiu“²² bei „konstituciniu Europos viešosios teisės

Sudarytojai R. Wolfrum ir R. Røben. Berlin: Springer, 2005, p. 245–290; POLAKIEWICZ, J. Finalités et fonctions de la soft law européenne – L'expérience du Conseil d'Europe. Iš *Societas Iuris Publici Europaei*, Nr. 7, 2012, p. 167–195; UERPMANN-WITZACK, R. Rechtsfortbildung durch Europaratsrecht. Iš *Der Staat im Recht – Festschrift für Eckart Klein*. Sudarytojai M. Breuer et al. Berlin: Duncker & Humblot, 2013, p. 939–951; DE VEL, G.; MARKERT, T. Importance and Weaknesses <...>, p. 345–353; WITTINGER, M. *Der Europarat* <...>, p. 202 et seq.

¹⁷ Statuto 3 straipsnio formuluotė yra imperatyvaus pobūdžio, o Statuto 8 straipsnyje už jame įtvirtintos pareigos nevykdymą numatyta dar ir sankcija: „Europos Tarybos narės, kuri šurkščiai pažeidė 3 straipsnio nuostatas, atstovavimo teisė gali būti sustabdyta, o Ministrų Komitetas gali pasiūlyti jai išstoti iš Europos Tarybos vadovaujantis 7 straipsniu. Jei ta narė šio pasiūlymo nepaiso, Ministrų Komitetas gali nuspręsti nutraukti jos narystę nuo tos dienos, kurią nustatys Komitetas.“

¹⁸ WITTINGER, M. *Der Europarat* <...>, p. 436.

¹⁹ Žr.: The Council of Europe and the rule of law – an overview, CM(2008)170, November 21, 2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d22bd>; taip pat žr. BREUER, M. Establishing Common Standards and Securing the Rule of Law. Iš *The Council of Europe – Its Law and Policies*. Sudarytojai S. Schmahl ir M. Breuer. Oxford: Oxford University Press, 2017, p. 639–670.

²⁰ Žr.: Resolution No. 3 on Council of Europe action to promote the rule of law, 29th Council of Europe Conference of Ministers of Justice in Tromsø, June 2009 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680694555>> ir Venice Commission, Report on the Rule of Law, CDL-AD(2011)003 rev of 4 April 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e)>.

²¹ Tiesa, yra ir kritinis požiūris į tai, šiuo aspektu žr.: BREUER, M. *Establishing Common Standards* <...>, p. 669–670.

²² Žr.: pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 1961 m. sausio 11 d. sprendimą byloje *Austrija prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 788/60: „aukštųjų susitariančiųjų valstybių tikslas, sudarant Konvenciją, buvo įgyvendinti Europos Tarybos

dokumentu²³, kurį ratifikuoti šiuo metu yra privaloma narystės organizacijoje sąlyga²⁴. Konvencijos kuriamos teisės yra ne teorinės ar iliuzinės, bet – praktinės ir veiksmingos²⁵. Be to, pasak EŽTT, turinčio Konvencijos aiškinimo monopolį (Konvencijos 32 ir 55 straipsniai), ji – gyvas organizmas. Nepaisant to, kad EŽTT sprendimai nėra privalomi *erga omnes* (Konvencijos 46 straipsnis)²⁶, jie kitoms valstybėms narėms (nedalyvavusioms sprendžiant konkretų ginčą) gali turėti orientacinį poveikį. Kitais žodžiais tariant: ginčų ateityje siekiančios išvengti valstybės narės turėtų atsižvelgti ir paisyti prieš kitas valstybes EŽTT priimtų sprendimų. Kai kurių akademikų teigimu, tam tikrais atvejais prieš kitas valstybes priimtų sprendimų nepaisymas gali prilygti valstybės narės sutartinių įsipareigojimų nevykdymui gera valia²⁷. Kaip yra pažymėjęs ir pats EŽTT, valstybių narių teismai nacionalinės teisės nuostatas turėtų aiškinti remdamiesi Konvencija²⁸. Taigi, EŽTT funkcija yra ne tik spręsti konkrečius ginčus, bet ir aiškinti, puoselėti ir plėtoti Konvencijos nuostatas, tokiu būdu prisidedant prie valstybių narių priimtų sutartinių įsipareigojimų vykdymo²⁹.

[Statute išreikštus] idealus bei tikslus ir sukurti bendrą Europos laisvųjų demokratijų tvarką.“ Kritisnis požiūris dėl Europos Tarybos ir Konvencijos sąsajos žr. WALTER, C. Interpretation and Amendments of the Founding Treaty. Iš *The Council of Europe – Its Law and Policies*. Sudarytojai S. Schmahl ir M. Breuer. Oxford: Oxford University Press, 2017, p. 29 *et seq.*

²³ Žr.: Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1995 m. kovo 23 d. sprendimo byloje *Loizidou prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 15318/89, 75 paragrafas; 2011 m. liepos 7 d. sprendimo byloje *Al-Skeini ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 55721/07, 141 paragrafas. Tolesnę diskusiją žr. KELLER, H; KÜHNE, D. Zur Verfassungsgerichtsbarkeit des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, 2016, No. 38, p. 255 *et seq.*; RESS, G. Das Grundgesetz im Rahmen des europäischen Menschenrechtsschutzes. Iš *60 Jahre Grundgesetz: Das Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland im Europäischen Verfassungsverbund*. Sudarytojas K. Stern. Munich: C.H. Beck, 2010, p. 198 *et seq.*

²⁴ Žr. WITTINGER, M. *Der Europarat <...>*, p. 315 *et seq.*; PALMIERI, G.M. *L'internationalisation du droit public <...>*, p. 64 *et seq.*

²⁵ Žr., pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1979 m. spalio 9 d. sprendimo byloje *Airey prieš Airiją*, pareiškimo Nr. 62889/73, 24–26 paragrafai: „Konvencija buvo sukurta veiksmingai ir praktinei individo apsaugai jos reguliuojamose srityse“.

²⁶ Daugiau informacijos apie EŽTT sprendimų privalomumą bei pareigą juos įgyvendinti žr.: GRABARCZYK, K; AFROUKH, M.; SCHAHMANECHE, A. Le contrôle de l'exécution des arrêts de la Cour européenne des droits de l'homme. Aspects européens: acteurs politiques et acteurs juridictionnels. *Revue française de droit administratif*, 2014, N° 5, p. 935–945; CREMER, H. Rechtskraft und Bindungswirkung von Urteilen des EGMR / Problematik der Zulässigkeit einer Zweitbeschwerde an den EGMR nach Urteilsursetzung durch Wiederaufnahme / Verein gegen Tierfabriken gegen Schweiz. *Europäische Grundrechte-Zeitschrift*, 2012, No. 39, p. 493–506; KIRCHHOFF, F. Freiheit und Sicherheit in Deutschland und Europa. Iš *Festschrift für Hans-Jürgen Papier zum 70. Geburtstag*. Sudarytojai W. Durner, F. J. Peine ir F. Shirvani. Berlin: Duncker & Humblot, 2013, p. 333–344. Taip pat žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo didžioji kolegija. 2004 m. birželio 22 d. sprendimo byloje *Broniowsky prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 31443/96, 188 paragrafą *et seq.*; 2009 m. birželio 30 d. sprendimo byloje *Verein gegen Tierfabriken prieš Šveicariją*, pareiškimo Nr. 32772/02, 89 paragrafą; 2010 m. liepos 6 d. sprendimą byloje *Öcalan prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 5980/07; 2011 m. sausio 13 d. sprendimo byloje *Kallweit prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 17792/07, 78 paragrafą; 2011 m. birželio 21 d. sprendimo byloje *Kafkaris prieš Kiprą*, pareiškimo Nr. 9644/09, 73 paragrafą *et seq.*; 2012 m. sausio 19 d. sprendimo byloje *Kronenfeldner prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 21906/09, 97 paragrafą *et seq.*

²⁷ CALIGIURI, A; NAPOLETANO, N. The Application of the ECHR in the domestic systems. *Italian Yearbook of International Law*, 2010, p. 154 *et seq.*

²⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. gegužės 20 d. sprendimo byloje *Lelas prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 55555/08, 76 paragrafas.

²⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. sausio 7 d. sprendimo byloje *Rantsev prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 25965/04, 197 paragrafas; 2014 m. liepos 17 d. sprendimo byloje *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Cămpenau prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 47848/08, 105 paragrafas. Taip pat žr. MARCHAND, J. Prévention et dissuasion dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. *Revue française de droit administratif*, 2014, N° 6, p. 1149–1157.

Visa tai leidžia konstatuoti, kad iš Konvencijos plaukianti individualių teisių apsauga prisideda prie Europos Tarybos valstybių narių nacionalinių teisės sistemų glaudėjimo³⁰. Įsigaliojus Konvencijos 16-ajam Protokolui, leisiančiam aukščiausiems nacionaliniams teismams išvados tiesiogiai kreiptis į EŽTT, šis procesas turėtų tik dar labiau sustiprėti, nes, nors minėtosios išvados savo pobūdžiu išliks konsultacinės, jose pateikti išaiškinimai bus „[savo poveikiu] analogiški EŽTT nutarimuose ir sprendimuose pateiktiems išaiškinimams“³¹.

EŽTT nemažai išaiškinimų yra pateikęs ir administracinės teisės srityje. Nors iš pradžių EŽTT nebuvo linkęs gero administravimo principo tiesiogiai išvesti iš Konvencijos 6 straipsnio³², nuo 2000 m. *Beyeler*³³ bylos EŽTT pripažįsta aibę garantijų, kurių viešojo administravimo subjektai turi laikytis prieš imdamiesi (netgi Konvencijos leistinų) materialiuųjų – Konvencijos 8–10 bei jos Pirmojo protokolo 1 straipsniuose įtvirtintųjų – teisių ribojimo³⁴. Šioje byloje EŽTT pažymėjo, kad „ten, kur kyla su viešuoju interesu besisiejąs klausimas, viešojo administravimo subjektai privalo veikti operatyviai, tinkamai bei nuosekliai“³⁵. Priešingu atveju jie rizikuoja pažeisti Konvenciją. Vėlesnėje *Moskal*³⁶ byloje ši imperatyvą EŽTT jau aiškiai įvardijo kaip „gero administravimo principą“ bei pabrėžė, jog „[pageidautina, kad] viešojo administravimo subjektai veiktų su kuo didžiausia atida (angl. – *scrupulousness*), ypač – tais atvejais, kai yra sprendžiama dėl individams itin svarbią reikšmę turinčių klausimų, kaip antai pašalpų teikimo ar kito turinio pobūdžio teisių“³⁷. Nors praktiškai šis principas iki šiol buvo taikytas tik ginčiuose dėl Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnio laiduojamos teisės į nuosavybę pažeidimo, EŽTT yra pažymėjęs, kad minėtas išaiškinimas taikytinas „visoms Konvencijos teisėms, įskaitant teisę į nuosavybę“³⁸. Taigi gero administravimo principą galima nau-

³⁰ Šiuo aspektu žr.: MIRATE, S. The ECtHR Case Law as a Tool for Harmonization of Domestic Administrative Laws in Europe. *Review of European Administrative Law*, 2012, Vol. 5., No. 2, p. 47–60; PALMIERI, G. M. *L'internationalisation du droit public <...>*, p. 56 et seq.; SUDRE, F. Existe-t-il un ordre public européen? Iš *Quelle Europe pour les Droits de l'Homme?*. Sudarytojas P. Tavernier. Brussels: Bruylant, 1996, p. 49 et seq.; ROHLEDER, K. Grundrechtsschutz im europäischen Mehrebenen-System. Baden-Baden: Nomos, 2009, p. 161 et seq.

³¹ Žr.: Explanatory Report on Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per: <http://www.echr.coe.int/documents/protocol_16_explanatory_report_eng.pdf>, 27 paragrafas.

³² Anksčiau skundus EŽTT atrinkinėjusi Europos žmogaus teisių komisija yra nurodžiusi, kad Konvencijos 6 straipsnis taikytinas teisminiu, o ne administraciniu lygmeniu. Žr. Europos žmogaus teisių komisija. 1962 m. gegužės 7 d. nutarimas *X prieš Daniją* byloje, pareiškimo Nr. 1329/62; 1967 m. balandžio 8 d. nutarimas *X prieš Vokietiją* byloje, pareiškimo Nr. 2942/62; 1970 m. spalio 5 d. nutarimas *X prieš Vokietiją* byloje, pareiškimo Nr. 4304/69.

³³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. sausio 5 d. sprendimas *Beyeler prieš Italiją* byloje, pareiškimo Nr. 33202/96.

³⁴ Žr.: Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. balandžio 5 d. sprendimo byloje *Church of Scientology Moscow prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 18147/02, 87 paragrafas; 2008 m. liepos 8 d. sprendimą byloje *Megadat.com SRL prieš Moldovą*, pareiškimo Nr. 21151/04. Plačiau žr. WACHSMANN, P. *Les normes régissant le comportement <...>*, p. 2138–2146; FLAUSS, J. F. *L'apport de la jurisprudence <...>*, p. 55 et seq.; GABARDA, O. Vers la généralisation de la motivation obligatoire des actes administratifs?. *Revue française de droit administratif*, 2012, N° 1, p. 61–70.

³⁵ Žr. EŽTT sprendimo *Beyeler* byloje (išnaša 33) 120 paragrafą.

³⁶ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. rugsėjo 15 d. sprendimą byloje *Moskal prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 10373/05.

³⁷ Ten pat, 51 paragrafas.

³⁸ Žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. spalio 20 d. sprendimo byloje *Rysovskyy prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 29979/04, 70 paragrafą; 2013 m. lapkričio 12 d. sprendimo byloje *Pyrantienė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 45092/07, 55 paragrafą; 2014 m. gegužės 27 d. sprendimo byloje *Albergas ir Arlauskas prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 17978/05, 63 paragrafą; 2014 m. birželio 12 d. sprendimo byloje *Berger-Krall ir kiti prieš Slovėniją*, pareiškimo Nr. 14717/04, 198 paragrafą; 2014 m. spalio 21 d. sprendimo byloje *Digrytė Klubiavičienė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 34911/06, 33 paragrafą; 2015 m. lapkričio 24 d. sprendimo byloje *Noreikienė ir Noreika prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 17285/08, 34 paragrafą; 2015 m. lapkričio 24 d. sprendimo byloje *Paukštis prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 17467/07, 74 paragrafą; 2015 m. lapkričio 24 d. sprendimo byloje *Tunaitis prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 42927/08, 37 paragrafą.

doti kaip konceptualią schemą, leidžiančią minėtojo instituto apraiškas išgryninti bei konkretinti ir iš senesniųjų EŽTT bylų, kuriuose ta pati idėja (galbūt) nebuvo taip aiškiai įvardyta.

Iki šios dienos gero administravimo principo apimtis EŽTT praktikoje nėra apibrėžta ir veikiausiai visada išliks itin talpi³⁹. Tačiau tai netrukdo iš EŽTT praktikos išskirti tam tikrų jurisprudencinių formulių, laikytinų šio koncepto sudedamosiomis dalimis:

- Administracinė procedūra turėtų būti vykdoma skaidriai ir aiškiai, idant sumažėtų klaidų rizika ir būtų puoselėjamas teisinis saugumas⁴⁰;
- Užtrukusi administracinė procedūra savaime nereiškia kokio nors *de facto* administracinio sprendimo priėmimo⁴¹, o ji pati turėtų būti organizuojama taip, kad nepaliktų asmenų neapibrėžtoje teisinėje padėtyje neribotą laiką⁴²;
- Nepalankiai asmens teises veikiančių administracinių priemonių turėtų būti imamasi tik atlikus adekvatų (situacijai reikšmingų) faktų tyrimą ir vertinimą⁴³;
- Viešojo administravimo subjektai turėtų sudaryti galimybę pareiškėjams būti išklaustytiems ir teikti jiems palankius įrodymus⁴⁴. Išimtiniais atvejais nuo šios taisyklės gali būti nukrypstama⁴⁵;
- Viešojo administravimo subjektai pareiškėjams turėtų palikti pakankamai laiko susipažinti su jų klausimui spręsti reikšmingais duomenimis⁴⁶;
- Viešojo administravimo subjektai asmenų teisėms ir pareigoms darančius poveikį administracinius aktus turi pagrįsti⁴⁷. Ši pareiga taip pat suponuoja būtinybę nurodyti tokio administracinio akto priėmimo teisinį pagrindą⁴⁸;

³⁹ „Geras administravimas, kaip teisės institutas, regis, specialiai yra paliekamas iki galo neapibrėžtas <...> bei naudojamas išreikšti bet kurį praktikos standartą, būdingą šiuolaikinėms, teisės viršenybę pripažįstančioms demokratinėms sistemoms“, žr. NEHL, H. P. *Administrative Procedure in EC Law*. Oxford: Hart Publishing, 1999, p. 17. Daugiau apie gero administravimo sąvokos talpumą, žr. KANSKA, K. *Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights*. *European Law Journal*, 2004, No. 10, p. 296–326; FORTSAKIS, T. *Principles Governing Good Administration*. *European Public Law*, 2005, No. 11, p. 216 *et seq.*

⁴⁰ Žr. EŽTT sprendimo *Digrytės Klibavičienės* byloje (išnaša 38) 33 paragrafą.

⁴¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1987 m. liepos 8 d. sprendimo byloje *W prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškos Nr. 9749/82, 62 paragrafas.

⁴² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2002 m. liepos 25 d. sprendimo byloje *Sporrong ir Lönnroth prieš Švediją*, pareiškimų Nr. 7151/75 ir 7152/75, 77 paragrafas *et seq.*; 2002 m. liepos 25 d. sprendimo byloje *Sovtransavto Holding prieš Ukrainą*, pareiškimą Nr. 48533/99, 97 paragrafas *et seq.*; 2010 m. liepos 20 d. sprendimo byloje *Dadouch prieš Maltą*, pareiškimą Nr. 38816/07, 58 paragrafas; sprendimo *Rysovskyy* byloje (išnaša 38) 75 paragrafas; sprendimo *Digrytės Klibavičienės* byloje (išnaša 38) 40 paragrafas; sprendimo *Paukščio* byloje (išnaša 38) 84 paragrafas.

⁴³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. vasario 2 d. sprendimo byloje *Partidul Comunistor (Nepceceristi) ir Ungureanu prieš Rumuniją*, pareiškimą Nr. 46626/99, 49 paragrafas; 2010 m. spalio 21 d. sprendimo byloje *Alekseyev prieš Rusiją*, pareiškimą Nr. 4916/07, 85 paragrafas; sprendimo *Church of Scientology Moscow* byloje (išnaša 34) 87 paragrafas.

⁴⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. sausio 18 d. sprendimo byloje *Chapman prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimą Nr. 27238/95, 92 paragrafas; 2009 m. spalio 20 d. sprendimo byloje *Lombardi Vallauri prieš Italiją*, pareiškimą Nr. 39128/05, 45 paragrafas; sprendimo *Megadat.com SRL* byloje (išnaša 34) 73 paragrafas.

⁴⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 12 d. sprendimo byloje *K. ir T. prieš Suomiją*, pareiškimą Nr. 25702/94, 166 paragrafas.

⁴⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1995 m. vasario 24 d. sprendimo byloje *McMichael prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimą Nr. 16424/90, 87 paragrafas; sprendimo *K. ir T.* byloje (išnaša 45) 105 paragrafas; 2014 m. liepos 31 d. sprendimo byloje *Yukos prieš Rusiją* (pareiškimą Nr. 14902/04), 536 paragrafas *et seq.* Pastarojoje byloje EŽTT nustatė, kad pareiškėjui sudaryta galimybė per kelias dienas susipažinti su 43 000 puslapių byla nebuvo pakankama.

⁴⁷ Žr. EŽTT sprendimo *Church of Scientology Moscow* byloje (išnaša 34) 91 paragrafą; 2009 m. rugsėjo 15 d. sprendimo byloje *Mirolubovs prieš Lietuvą*, pareiškimą Nr. 798/05, 87 paragrafą; sprendimo *Alekseyev* byloje (išnaša 43) 85 paragrafą.

⁴⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. kovo 24 d. sprendimo byloje *Frizen prieš Rusiją*, pareiškimą Nr. 58254/00, 34 paragrafas; 2009 m. spalio 8 d. sprendimo byloje *Adzhigovich prieš Rusiją*, pareiškimą Nr. 23202/05, 32 ir 34 paragrafai.

- Valstybės sprendimų priėmimo procesas dėl kompleksinių ekonominių ir aplinkosauginių projektų, kaip antai sprendimai dėl teritorijų planavimo, susiję su didelių infrastruktūrinių objektų (oro uostų, gatvių, jėgainių) vystymu, pirmiausia turi būti grindžiami tinkamomis tyrimų studijomis, kad būtų galima iš anksto įvertinti neigiamą poveikį aplinkai bei individualioms teisėms ir rasti tinkamą įvairių konkuruojančių interesų pusiausvyrą⁴⁹;
- Teisinio saugumo principas suponuoja tam tikras sąlygas neteisėtiems administraciniams aktams panaikinti, ypač tada, kai šie aktai suteikia individualias teises. Administracinės procedūros, kurios baigiasi palankaus sprendimo priėmimu *bona fides* asmenims, neturėtų būti peržiūrimos iš naujo, nesant naujų faktų. Už kiekvieną tokių procedūrų metu padarytą klaidą atsakomybę turėtų prisiimti valstybė⁵⁰, o ji neturi būtų taisoma šių sąžiningai veikusių asmenų nenaudai bei užkrauti jiems neproporcingą našta⁵¹. Minėtieji asmenys taip pat neturėtų patirti individualios ir perdėtos naštos, tais atvejais, kai jų individualios teisės susiduria su viešuoju interesu⁵²;
- Panaikindama asmeniui turtinio pobūdžio teises (kaip jos yra suprantamos pagal Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnį) suteikusius administracinius aktus, kaip antai nuosavybės teisės atkūrimo aktus (be tinkamos kompensacijos), valstybė rizikuoja „paprastiesiems piliečiams“ užkrauti neproporcingą, savo pačios padarytų klaidų, kurių jie negalėjo numanyti, našta⁵³;
- Pastarieji administraciniai aktai gali būti panaikinti tik jei tai pateisina viešasis interesas, o akto adresatams yra paskiriama adekvataus dydžio kompensacija (kurią prirėikus būtų galima išieškoti teisme)⁵⁴;
- Daug metų viešojo administravimo subjektų toleruotos neteisėtos situacijos neturėtų būti „pa-keistos per vieną naktį“⁵⁵;

⁴⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2003 m. liepos 8 d. sprendimo byloje *Hatton ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 36022/97, 128 paragrafas; 2004 m. lapkričio 10 d. sprendimo byloje *Taşkın ir kiti prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 46114/99, 118 paragrafas; 2006 m. lapkričio 2 d. sprendimo byloje *Giacomelli prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 59909/00, 82 paragrafas *et seq.*; 2011 m. vasario 10 d. sprendimo byloje *Dubetska ir kiti prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 30499/03, 142 paragrafas; 2012 m. gruodžio 13 d. sprendimo byloje *Flamenbaum ir kiti prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 3675/04, 137 paragrafas *et seq.* ir 155 paragrafas *et seq.*; 2014 m. birželio 10 d. sprendimo byloje *Ecklenbrecht ir Ruhmer prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 25330/10, 36 paragrafas; 2004 m. rugsėjo 9 d. sprendimo byloje *Traube prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 28711/10, 28 paragrafas *et seq.*

⁵⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. gegužės 24 d. sprendimo byloje *Radchikov prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 65582/01, 49 paragrafas *et seq.*; 2007 m. gruodžio 13 d. sprendimo byloje *Gashi prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 32457/05, 40 paragrafas; 2009 m. birželio 11 d. sprendimo byloje *Trgo prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 35298/04, 67 paragrafas; sprendimo *Leles* byloje (išnaša 28) 74 paragrafas.

⁵¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimo byloje *Pincová ir Pinc prieš Čekijos Respubliką*, pareiškimo Nr. 36548/97, 57 paragrafas *et seq.*; 2008 m. lapkričio 25 d. sprendimo byloje *Toşçuâ ir kiti prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 36900/03, 70 paragrafas *et seq.*; 2013 m. spalio 3 d. sprendimo byloje *Žaková prieš Čekijos Respubliką*, pareiškimo Nr. 2000/09, 93 paragrafas; sprendimo *Rysovskyy* byloje (išnaša 38) 70 paragrafas; sprendimo *Noreikienės ir Noreikos* byloje (išnaša 38) 29 paragrafas; sprendimo *Tunaičio* byloje (išnaša 38) 36 paragrafas; sprendimo *Trgo* byloje (išnaša 50) 67 paragrafas.

⁵² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. gegužės 28 d. sprendimo byloje *Bigaeva prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 26713/05, 32 paragrafas *et seq.*; sprendimo *Moskal* byloje (išnaša 34) 44, 64, 82 paragrafai *et seq.*; sprendimo *Rysovskyy* byloje (išnaša 38) 71 paragrafas; sprendimo *Albergo ir Arlausko* byloje (išnaša 36) 58 paragrafas *et seq.*

⁵³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2003 m. birželio 24 d. sprendimo byloje *Stretch prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 44277/98, 37 paragrafas *et seq.*; 2015 m. gruodžio 1 d. sprendimo byloje *Žilinskienė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 57675/09, 45 paragrafas *et seq.*; sprendimo *Gashi* byloje (išnaša 50) 38 paragrafas *et seq.*; sprendimo *Pyrantienės* byloje (išnaša 38) 49 paragrafas *et seq.*; sprendimo *Albergo ir Arlausko* byloje (išnaša 36) 58 paragrafas *et seq.*; sprendimo *Digrytės Klībavičienės* byloje (išnaša 38) 33 paragrafai *et seq.*; sprendimo *Noreikienės ir Noreikos* byloje (išnaša 38) 33 paragrafas *et seq.*; sprendimo *Tunaičio* byloje (išnaša 38) 37 paragrafas *et seq.*

⁵⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1994 m. gruodžio 12 d. sprendimo byloje *Stran Greek Refineries ir Stratis Areadis prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 13427/87, 72 paragrafas *et seq.*

⁵⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2004 m. lapkričio 20 d. sprendimo byloje *Öneryıldız prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 48939/99, 128 paragrafas *et seq.*

- Viešojo administravimo subjektai negali nepaisyti priimtų įstatymų ar jų vykdymo: juos gali pakeisti vien įstatymų leidžiamoji valdžia⁵⁶, o teisinio saugumo principas taip pat draudžia viešojo administravimo subjektams kvestionuoti teismų priimtus sprendimus⁵⁷;
- Sąžiningai veikiantis asmuo turi galėti kliautis viešojo administravimo subjektų arba jų tarnautojų, kurie pagrįstai, regis, turi reikiamus įgaliojimus, patikinimais. Iš asmens neturėtų būti reikalaujama žinoti ar tikrinti vidinės minėtųjų subjektų kompetencijos pasidalijimo vienu ar kitu klausimu ar kitų vidinių jų darbo taisyklių⁵⁸;
- Valstybės skolų gražinimas negali būti nukeliamas nepagrįstai ilgam laikotarpiui tokiu būdu sumenkinant jų vertę, net jei tai apunkintų valstybės biudžetą⁵⁹;
- Net jei valstybė ir perkelia vieną ar kitą „klasikinę“ savo funkciją privatinės teisės subjektui, tai jos nuo atsakomybės už galimus Konvencijos pažeidimus neatleidžia, jei konkrečiu atveju gali būti įrodyta šių dviejų subjektų tarpusavio priklausomybė⁶⁰;
- Pagal Konvencijos 10 straipsnio 1 dalį suteikiama teisė (ypač – viešosios informacijos skleidėjams ir nevyriausybiniams organizacijoms) gauti iš viešojo administravimo subjekto informaciją, kuri yra reikšminga visuomenei⁶¹. Tačiau ši teisė nelaikytina sukeliančia valstybei jokios pozityvios pareigos pačiai imtis aktyvių veiksmų, siekiant tokią informaciją paskleisti⁶², ypač tuo atveju, jei tai sukelia nemenką administracinę naštą⁶³;
- Konvenciją pažeidusi valstybė narė turi atlyginti žalą, kiek tik įmanoma labiau remdamasi *restitutio in integrum* principu. Pareiga atlyginti žalą gali suponuoti būtinybę atnaujinti pasibaigusią administracinę procedūrą⁶⁴.

Kaip matyti iš šių jurisprudencinių formulių, kurių sąrašas, gero administravimo principui esant itin talpiai, jokių būdu nėra baigtinis, šio principo sudedamosios dalys įvairuoja tiek savo apimtimi, tiek taikymo kontekstu. Tačiau bendruoju požiūriu jos visos papuola į dvi kategorijas: viena vertus, įpareigoja viešojo administravimo subjektus administracinę procedūrą vykdyti tam tikru būdu, kita vertus, – jos asmenims suteikia individualių garantijų. Savaime aišku, abiejų kategorijų ribos dažnai

⁵⁶ EŽTT sprendimo *Broniowsky* byloje (išnaša 26) 184 paragrafas.

⁵⁷ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1996 m. kovo 25 d. sprendimo byloje *Iatridis prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 31107/96, 58 paragrafas; 2005 m. liepos 25 d. sprendimo byloje *Brumărescu prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 28342/95, 61 paragrafas; sprendimo *Sovtransavto* byloje (išnaša 42) 71 paragrafas *et seq.*; sprendimo *Radchikov* byloje (išnaša 50) *et seq.*

⁵⁸ EŽTT sprendimo *Lelas* byloje (išnaša 28) 74 paragrafas *et seq.*

⁵⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. sausio 11 d. sprendimo byloje *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ir kiti prieš Portugaliją*, pareiškimo Nr. 29813/96 ir 30229/96, 54 paragrafas *et seq.*

⁶⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2004 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Mykhaylenky ir kiti prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 35091/02, 44 paragrafas *et seq.*; 2007 m. balandžio 3 d. sprendimas byloje *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei prieš Moldovą*, pareiškimo Nr. 39745/02, 17 paragrafas *et seq.*; 2010 m. balandžio 8 d. sprendimas byloje *Yershova prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 1387/04, 54 paragrafas *et seq.*; 2014 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Ališić ir kiti prieš Bosniją ir Hercegoviną, Kroatiją, Serbiją, Slovėniją ir buvusią Jugoslavijos Respubliką Makedoniją*, pareiškimo Nr. 60642/04, 114 paragrafas *et seq.*

⁶¹ Žr. kriterijų sąrašą, reikšmingą tokios teisės gauti informaciją pripažinimui naujausioje EŽTT praktikoje – 2016 m. lapkričio 8 d. sprendimo byloje *Magyar Helsinki Bizottság prieš Vengriją*, pareiškimo Nr. 18030/11, 157–170 paragrafai, taip pat žr. EŽTT 2009 m. balandžio 14 d. sprendimo byloje *Társaság a Szabadságjogokért prieš Vengriją*, pareiškimo Nr. 37374/05, 35 paragrafas *et seq.*; 2015 m. sausio 6 d. sprendimo byloje *Friedrich Weber prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 70287/11, 25 paragrafas.

⁶² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1998 m. vasario 19 d. sprendimo byloje *Guerra ir kiti prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 116/1996/735/932, 53 paragrafas; 2013 m. lapkričio 28 d. sprendimo byloje *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung eines wirtschaftlich gesunden land- und forstwirtschaftlichen Grundbesitzes prieš Austriją*, pareiškimo Nr. 39534/07, 41 paragrafas.

⁶³ EŽTT sprendimo *Weber* byloje (išnaša 61) 25 paragrafas.

⁶⁴ EŽTT sprendimo *Verein gegen Tierfabriken* byloje (išnaša 26) 85 paragrafas *et seq.*

susilieja. Antai, pareiga pagrįsti administracinius aktus gali būti suprantama kaip, viena vertus, puoselėjanti viešojo administravimo subjektų teisėtumo principo laikymąsi, o, kita vertus, – suteikianti administracinio akto adresatui teisinę apsaugą. Be to, EŽTT į gero administravimo aprėptį nevengia įtraukti ir (santykinai) naujų teisių, kaip kad teisės gauti informaciją iš viešojo administravimo subjektų⁶⁵.

1.3. Kitos konvencijos, priimtos pagal Europos Tarybos statuto 15 (a) straipsnį

Kitas svarbus gero administravimo principo šaltinis Europos Tarybos plotmėje – daugiau nei 200 konvencijų ir kitų susitarimų, sudarytų remiantis Statuto 15 (a) straipsniu. Tiesa, vos kelios iš šių konvencijų yra ratifikuotos visų organizacijos valstybių narių ir nė viena jų negali pasigirti tokia teisminio pobūdžio apsauga, kokią EŽTK suteikia EŽTT. Jų laikymasis dažniausiai yra patikėtas Europos Tarybos Ministrų Komitetui, išskyrus atvejus, kai pati konvencija aiškiai nurodo kitą priežiūros organą. Nepaisant to, EŽTT *Demir ir Baykara* byloje⁶⁶ yra atskleidęs, kad jis gali remtis šiomis konvencijomis, siekdamas išaiškinti ir konkretinti EŽTK suteikiamas teises, visiškai neatsižvelgdamas į tai, ar ginčo valstybės narės yra jas ratifikavusios, ar ne.

Be žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos⁶⁷, konvencijos reguliuoja aibę kitų klausimų, sėkmingai naudojamos plačia organizacijai suteikta kompetencija. Administracinei teisei aktualios konvencijos reglamentuoja socialinius klausimus⁶⁸, laisvą asmenų judėjimą⁶⁹, tautinių mažumų apsaugą⁷⁰, biomedicininis klausimus⁷¹, aplinkos⁷² ir gyvūnų apsaugą⁷³, taip pat – tarptautinio bendradarbiavimo klausimus, kaip antai pasienio bendradarbiavimą tarp teritorinių bendrijų ir valdžios organų⁷⁴, terminų skaičiavimą⁷⁵, teisinės pagalbos prašymų perdavimą⁷⁶, dokumentų administracinėse bylose įteikimą užsienyje⁷⁷ bei informacijos ir įrodymų administracinėse bylose gavimą užsienyje⁷⁸.

Kaip matyti iš pirmia išvardytų konvencijų, nors jos ir reglamentuoja platų klausimų spektrą bei gali paskatinti reikšmingus nacionalinės teisės sistemos pokyčius, vertinant apskritai, jos reglamentuoja arba specialiajai administracinės teisės daliai priskirtinus klausimus (aplinkosaugą, socialinę teisę

⁶⁵ Nors ji ir negali būti laikoma savarankiška teise bei yra siejama su tam tikrų sąlygų įvykdymu, šiuo aspektu žr. 61 išnašą.

⁶⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas didžioji kolegija. 2008 m. lapkričio 12 d. sprendimo byloje *Demir ir Baykara prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 34503/97, 128 paragrafas.

⁶⁷ Žr., pvz., Europos konvenciją prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 80-3141.

⁶⁸ Žr., pvz., Europos socialinę chartiją (pataisyta). *Valstybės žinios*, 2001, nr. 49-1704.

⁶⁹ Žr. Europos konvenciją dėl apsigyvenimo. Paryžius, 1955 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 019.

⁷⁰ Žr. Europos regioninių arba mažumų kalbų chartiją. Strasbūras, 1992 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 147 ir Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 20-497.

⁷¹ Žr. Konvenciją dėl žmogaus teisių ir orumo apsaugos biologijos ir medicinos taikymo srityje (Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 97-4258.

⁷² Žr. Europos kraštovaizdžio konvenciją. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 104-4621.

⁷³ Žr. Europos konvenciją dėl ūkinės paskirties gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 40-1293; Europos konvenciją dėl skerdžiamų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 40-1296; Europos konvenciją dėl eksperimentiniais ir kitais mokslo tikslais naudojamų stuburinių gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 49-1883; Europos konvenciją dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 80-2839.

⁷⁴ Žr. Europos konvenciją dėl pasienio bendradarbiavimo tarp teritorinių bendrijų ir valdžios organų. Madridas, 1980 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 106.

⁷⁵ Žr. Europos konvenciją dėl terminų skaičiavimo. Bazelis, 1972 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 076.

⁷⁶ Žr. Europos sutartį dėl teisinės pagalbos prašymų perdavimo. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 18-459.

⁷⁷ Žr. Europos konvenciją dėl dokumentų įteikimo administracinėse bylose užsienyje. Strasbūras, 1977 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 094.

⁷⁸ Žr. Europos konvenciją dėl informacijos ir įrodymų gavimo administracinėse bylose užsienyje. Strasbūras, 1978 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 100.

ir pan.), arba – itin specifinius klausimus (tarptautinį bendradarbiavimą, tautinių mažumų apsaugą). Vos kelios iš Europos Tarybos konvencijų reglamentuoja kertinius administracinės teisės klausimus, aktualius daugumai valstybių narių. Iš tokių konvencijų paminėtinos – Europos vietos savivaldos chartija, kurią yra pasirašiusios ir ratifikavusios visos Europos Tarybos valstybės narės, ir jos papildomas protokolas dėl teisės dalyvauti vietos valdžios reikaluose⁷⁹, Konvencija dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais⁸⁰ ir Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu ir jos papildomas protokolas dėl priežiūros institucijų ir valstybės sienas kertančių duomenų srautų⁸¹. Todėl (toliau apžvelgsimos) Europos Tarybos Statuto 15 (b) straipsnio pagrindu priimtos rekomendacijos yra kur kas svarbesnis šaltinis, atspindintis Europos Tarybos valstybių narių bendrosios administracinės teisės ir jų administracinių struktūrų glaudėjimą⁸².

1.4. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos

Kaip minėta pirmiau, nors Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos formaliai valstybių narių nesaisto, jų svarba neturėtų būti nuvertinta. Remiantis pirmiau minėtoje *Demir ir Baykara* byloje EŽTT pateiktu išaiškinimu, jos gali būti laikomos kertinius valstybių narių įsitikinimus vienu ar kitu administracinės teisės klausimu atspindinčiais šaltiniais, padedančiais išaiškinti Konvencijos nuostatas. Rekomendacijų pirminė užduotis yra derinti europines taisykles, skirtas apsaugoti individą jo santykiuose su viešojo administravimo subjektais, tačiau būtų klaidinga manyti, kad jos siūlo vien „bendruosius minimalius [apsaugos] standartus“⁸³.

Administracinės teisės plotmėje Europos Tarybos Ministrų Komitetas darbą pradėjo dar praėjusio šimtmečio aštuntajame dešimtmetyje, kai Europos teisinio bendradarbiavimo komitetas atkreipė dėmesį į būtinybę stiprinti asmenų apsaugą santykiuose su viešojo administravimo subjektais europiniu lygmeniu. Buvo pabrėžta, kad daugybė nacionalinių ir tarptautinių aktų saugo individą baudžiamojo proceso metu ir civilinėse bylose, o administraciniuose santykiuose tokių apsauginių taisyklių apskritai nėra, nors jų metu priimamų sprendimų poveikis individualioms teisėms kartais esti netgi reikšmingesnis⁸⁴. Atsižvelgus į šį pasiūlymą, 1977 m. buvo priimta Europos Tarybos Rezoliucija (77) 31 „Dėl asmens apsaugos nuo administracinių institucijų aktų“. Jos preambulė atspindėjo idėją, kad rekomendacijos gali išreikšti europinį sutarimą⁸⁵ vienu ar kitu administracinės teisės klausimu: „nepaisant skirtumų <...> egzistuoja platus sutarimas dėl fundamentalių administracinės procedūros principų.“ Tokius kertinius principus – teisę būti išklaustytam, teisę gauti informaciją, teisę gauti pagalbą bei būti atstovaujama, teisę į pagrįsto sprendimo priėmimą ir teisę būti informuotam apie teisinę gynybą – ši rezoliucija ir kodifikavo. Po kelių dešimtmečių Europos Taryba šiuos „svarbiausią reikšmę asmenų apsaugai nuo viešosios valdžios“ turinčius principus išplėtojo ir detalizavo įstatymų leidėjams, teisėjams, ombudsmenams ir kitiems praktikams skirtame leidinyje⁸⁶.

⁷⁹ Žr. Europos vietos savivaldos chartiją. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 82-2418 ir Europos vietos savivaldos chartijos papildomą protokolą dėl teisės dalyvauti vietos valdžios reikaluose. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 96-4915.

⁸⁰ Žr. Europos Tarybos konvenciją dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 85-4452.

⁸¹ Žr. Europos Tarybos konvenciją dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 32-1059 ir jos papildomą protokolą dėl priežiūros institucijų ir valstybės sienas kertančių duomenų srautų. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 36-1187.

⁸² WITTINGER, M. *Der Europarat* <...>, p. 204 *et seq.*

⁸³ BENOÎT, F./KLEBES, H. *Council of Europe Law* <...>, p. 127 *et seq.*

⁸⁴ LEUPRECHT, P. The contribution of the Council of Europe to reinforcing the position of the individual in administrative proceedings. Iš *Round Table with European Ombudsmen (H/Omb (85) 5)*. Sudarytojai Europos Tarybos Generalinis sekretorius kartu su Ispanijos „Defensor del pueblo“, 1985, p. 1–9.

⁸⁵ STELKENS, U. *Vers la reconnaissance* <...>, p. 714 *et seq.*

⁸⁶ Žr. Europos Taryba (red.). *The Administration and You – A Handbook*. Strasbūras: Europos Tarybos leidykla, 1997.

Šiuo metu Europos Tarybos Ministrų Komitetas yra priėmęs nemažai administracinei teisei reikšmingų rekomendacijų⁸⁷, iš kurių šio straipsnio dėlei toliau nurodytosios rekomendacijos nusipelnė būti atskirai paminėtos:

- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (80) 2 „Dėl administravimo subjektų diskrecinių galių įgyvendinimo“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (81) 19 „Dėl teisės gauti informaciją iš viešojo administravimo subjektų“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (84) 15 „Dėl viešosios atsakomybės“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (85) 13 „Dėl ombudsmeno institucijos“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (87) 16 „Dėl dideliame asmenų skaičiui poveikį turinčių administracinių procedūrų“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (89) 8 „Dėl laikinosios teismo apsaugos administraciniuose ginčuose“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (91) 10 „Dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečiosioms šalims“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (91) 1 „Dėl administracinių sankcijų“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (93) 7 „Dėl valstybės įmonių privatizacijos“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (97) 7 „Dėl vietos valdžios teikiamų viešųjų paslaugų ir jomis besinaudojančių asmenų teisių“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (2000) 6 „Dėl valstybės tarnautojų statuso Europoje“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (2000) 10 „Dėl valstybės tarnautojų elgesio kodekso“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2001) 9 „Dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2003) 16 „Dėl administracinių ir teisminių sprendimų vykdymo administracinės teisės srityje“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2004) 20 „Dėl administracinių aktų teisminės peržiūros“;
- Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2007)7 „Dėl gero administravimo“.

Kaip matyti iš šių rekomendacijų pavadinimų, jos reguliuoja ne tik klasikinę administracinę teisės klausimų spektrą, bet ir į paslaugas orientuotos administracijos elgseną (žr. minėtasias rekomendacijas nr. R (93) 7 ir nr. R (97) 7), viešąją atsakomybę ir viešąsias paslaugas. Tačiau reikia pasakyti, kad šios rekomendacijos neapėmia vienos itin svarbios temos – viešųjų pirkimų. Gerosios praktikos rinkinį, skirtą pirmiausiai kovai su korupcijos apraiškėmis, šioje srityje 2015 m. yra susisteminiusi kita organizacija – Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija⁸⁸.

⁸⁷ Visos Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos yra pasiekiamos adresu: <<http://www.coe.int/en/web/cm/adopted-texts>> [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Glaustumo dėlei į atskiras rekomendacijas nuorodos nebus pateikiamos.

⁸⁸ Žr. OECD, Recommendation of the Council on Public Procurement (2015) ir Public Procurement Toolbox [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/corruption/recommendation-on-public-procurement.htm>>.

2. Europos Tarybos poveikis valstybių narių nacionalinėms teisinėms sistemoms

Iš pirmesnių straipsnio dalių matyti, kad Europos Taryba administracinės teisės srityje išplėtojo ir susistemino nemažai medžiagos, be kita ko, padėjusios keisti „naujųjų“ Europos demokratijų nacionalines teisines sistemas bei stiprinusias jų administracinius gebėjimus. Tačiau kaip būtent šis Europos Tarybos *acquis* įsilieja į jos valstybių narių teisines sistemas ir su kokiais iššūkiais yra susiduriama? Į šį klausimą rasti atsakymą padeda toliau apžvelgsimos trys pagrindinės metodologinės kryptys, leidžiančios įvertinti Europos Tarybos daromą poveikį nacionalinėms teisinėms sistemoms⁸⁹.

2.1. Bendrų europinių gero administravimo nuostatų perėmimas per teisėkūros subjektą

Pirmasis būdas, leidžiantis iš Europos Tarybos kylančiai teisei tapti valstybių narių nacionalinių sistemų dalimi, yra nacionalinio teisėkūros subjekto atliekami atitinkami teisės aktų pakeitimai. Deja, nesant Europos Tarybos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitų ar kitų aktualių duomenų bazių, įvertinti tikrąjį tokio poveikio mastą yra beveik neįmanoma. Tačiau tam tikros aplinkybės (ir be susistemintos medžiagos) rodo, kad Europos Taryba gali įkvėpti apčiuopiamas permainas valstybių narių administracinėse sistemose.

Kaip vienas iš pavyzdžių šiam teiginiui iliustruoti paminėtinas Liuksemburgo administracinių procedūrų kodeksas⁹⁰. Šis kodeksas buvo priimtas 1979 m. birželio 8 d., taigi praėjus vos keliems metams nuo pirmosios Europos Tarybos rezoliucijos (77) 31 „Dėl asmens apsaugos nuo administracinių institucijų aktų“ priėmimo. Nors Liuksemburgo kodekse nedaroma jokių aiškių nuorodų į šią rezoliuciją, jame įtvirtinami tie patys penki minėtieji „svarbiausią reikšmę asmenų apsaugai nuo viešosios valdžios“ turintys principai (žr. atitinkamai Liuksemburgo administracinių procedūrų kodekso 6, 10, 11, 12 ir 13 straipsnius).

Europos Tarybos daroma įtaka teisėkūrai pastebima ir Lietuvoje. Tiek Viešojo administravimo įstatymo, tiek Administracinių bylų teisenos įstatymo *travaux préparatoires* aiškiai įvardija Europos Tarybos rekomendacijas, kaip vieną iš šiems teisės aktams priimti įtaką padariusių veiksmų. Europos Tarybos rekomendacijos gali įkvėpti ir atitinkamų teisės aktų pakeitimus, pribrendus laikui juos atnaujinti⁹¹. Pareigą atsižvelgti į Europos Tarybos *acquis* teisės aktų leidyboje aiškiai įtvirtina ir Teisėkūros pagrindų įstatymas. Šio įstatymo 9 straipsnio 4 dalyje, *inter alia*, numatyta, kad „išvadas dėl teisės aktų projektų atitikties <...> Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai ir Eu-

⁸⁹ Šios trys metodologinės kryptys nelaikytinos baigtinėmis. Be straipsnyje aptartų krypčių, neatmestina, kad Europos Tarybos poveikis nacionalinėms teisinėms sistemoms gali pasireikšti ir įvairiais viešojo administravimo subjektų priimamais įsipareigojimais, kaip antai priimant įvairius elgesenos kodeksus (angl. – *codes of conducts*) ar per netiesioginį bendrų europinių administracinių teisės principų veikimą, įgyvendinant Sąjungos teisę šiosios valstybės narėms.

⁹⁰ Žr. Liuksemburgo *Règlement grand-ducal du 8 juin 1979 relatif à la procédure à suivre par les administrations relevant de l'Etat et des communes* (Memorial [Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg] A N°54).

⁹¹ Kaip tokio Europos Tarybos rekomendacijų įkvėpto atsinaujinimo pavyzdys paminėtini reikalavimo užtikrinimo priemonių instituto administraciniame procese teisinio reguliavimo pakeitimai, įsigalioję nuo 2016 m. liepos 1 d., priimti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos (ABTĮ) įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymu (TAR, 2016-06-15, Nr. 2016-16849). Šiuo metu atitinkamas teisinis reguliavimas (ABTĮ 70 str.), be kita ko, numato galimybę administraciniam teismui reikalavimo užtikrinimo pagrįstumą tikrinti *prima facie*, t. y. proceso dalyviui tikėtinau pagrindus skundo reikalavimo pagrįstumą. Minėtojo ABTĮ pakeitimo įstatymo *travaux préparatoires* aiškiai byloja, kad tokias permainas įkvėpė būtent Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos Nr. R (89) 8 „Dėl laikinosios teismo apsaugos administraciniuose ginčuose“ nuostatos. Tiesa, minėtoji tendencija reikalavimo užtikrinimo priemonių pagrįstumą vertinti *prima facie* (ABTĮ to anksčiau ir nenumatant) pirmiausia subrendo teismų praktikoje, vėlgi – remiantis minėtosios rekomendacijos nuostatomis (šiuo aspektu žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. vasario 26 d. nutartį administracinėje byloje Nr. AS⁶⁰²-161/2014, 2014 m. rugpjūčio 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. AS⁶⁰²-573/2014 ir kt.).

ropos Žmogaus Teisių Teismo sprendimams teikia Vyriausybės įgaliotos institucijos. Šios Vyriausybės įgaliotų institucijų išvados pateikiamos ir teisės aktą priimančiam subjektui“.

2.2. Bendrų europinių gero administravimo nuostatų perėmimas taikant Konvenciją

Nacionalinės administracinės teisinės sistemos Europos Tarybos priimanų teisės aktų taip pat gali būti veikiamos ir be tiesioginio teisėkūros subjekto „įsikišimo“, t. y. nacionaliniams teismams ir viešojo administravimo subjektams konvencijos nuostatas taikant tiesiogiai. Daugelis Europos Tarybos valstybių narių konvenciją mano esant sudedamąją savo teisinių sistemų dalimi bei yra suteikusios jai viršesnę nei įstatymų galią⁹². Šiose valstybėse Konvencijos nuostatos yra taikomos tiesiogiai. Kitos valstybės narės, t. y. nesilaikančios monistinės pozicijos, savo ruožtu turėjo atlikti papildomus (teisėkūros arba jurisprudencinius) veiksmus, kad Konvencijos nuostatos būtų integruotos į jų nacionalines teises sistemas. Tačiau visose valstybėse narėse (nepaisant jų santykio su tarptautine viešąja teise ypatumų) Konvencijos nuostatų nesilaikymas reikštų teisėtumo principo pažeidimą. Be to, Konvencijos turi būti laikomasi atsižvelgiant į (jau minėtą) „orientacinį poveikį“ turinčius EŽTT sprendimus, o neaiškiais atvejais, vadovaujantis *Demir ir Baykara* byloje pateiktu išaiškinimu, jos nuostatos konkretingas remiantis pagal Statuto 15 straipsnį priimtais teisės aktais, taigi – ir rekomendacijomis, reguliuojančiomis daugybę administracinei teisei reikšmingų klausimų ir tokiu būdu leidžiančiomis gero administravimo nuostatomis prasiskverbti į valstybių narių nacionalines teises sistemas.

Tiesa, nors šiuo metodologiniu požiūriu yra nesunku vadovautis srityse, kuriose Konvencijos ir kitų Europos Tarybos teisės aktų sąsaja asmenų santykiuose su viešojo administravimo subjektais yra aiškiai matoma, pritaikymą jis gali rasti ne visur. Antai rekomendacijos Nr. R (93) 7 „Dėl valstybės įmonių privatizacijos“ bei Nr. R (2000) 6 „Dėl valstybės tarnautojų statuso Europoje“ tokių asmenų santykių su viešojo administravimo subjektais tiesiogiai nereguliuoja. Todėl yra sunkiai įtikinama, kad rekomendacijos Nr. R (93) 7 „Dėl valstybės įmonių privatizacijos“, kuri pirmiausia yra skirta viešojo intereso apsaugai, pažeidimas galėtų lemti kokių nors Konvencijoje įtvirtintų individualių teisių ribojimą.

2.3. Tiesioginis bendrų europinių gero administravimo nuostatų taikymas *faute de mieux*

Paskutinė metodologinė kryptis, leidžianti bendroms europinėms gero administravimo nuostatomis prasiskverbti į valstybių narių teises sistemas, yra atsieta tiek nuo nacionalinio teisėkūros subjekto, tiek nuo Konvencijos taikymo. Bendrų europinių gero administravimo nuostatų taikymas *faute de mieux* (pr. – nesant geresnės alternatyvos) savo pagrindimą randa minėtame Statuto 3 straipsnyje, be kita ko, įpareigojančiame valstybes nares nuoširdžiai ir aktyviai bendradarbiauti įgyvendinant Europos Tarybos tikslus.

Šis modelis yra itin tinkamas situacijomis, kuriomis nacionalinės teisės nuostatos vienu ar kitu klausimu palieka plačią vertinimo nuožiūros laisvę ar tiesiog jų nėra. Su pastarąja situacija susiduria visos be išimties Europos Tarybos valstybės narės, nes (net ir valstybėms, turinčioms giliai kodifikuojamą tradicijas) nėra įmanoma sureguliuoti visų administracinių teisinių santykių įvairovės. Todėl kiekvienas teisėjas kartkarčiais susiduria su tuo, kad ginčą reikia išspręsti nesant konkrečių jį aiškiai reglamentuojančių teisės normų. Dažniausiai tokiomis situacijomis teisėjas tam tikras (ginčo išsprendimo) gaires bando kildinti iš Konstitucijos, kaip antai iš (itin dažnai šiuo tikslu naudojamo)

⁹² Austrija Konvencijai netgi yra suteikusi konstitucinį statusą, žr. CALIGIURI, A.; NAPOLETANO, N. The Application of the ECHR <...>, p. 128, 133 *et seq.*

konstitucinio teisinės valstybės principo. Tačiau įtikinamas yra ir požiūris, kad, užuot kiekvieną tokią *vacatio legis* situaciją bandžius išspręsti vadovaujantis konstituciniais principais, tiesiogiai atsakomybę būtų galima ieškoti Europos Tarybos rekomendacijose, kurios, kaip minėta, atspindi ir išreiškia europinių sutarimų vienu ar kitu klausimu. Tiek *Demir ir Baykara* byloje pateiktas išaiškinimas leidžia EŽTT naudotis Europos Tarybos sudarytų tarptautinių konvencijų ir rekomendacijų gausa, siekiant konkretinti Konvencijos nuostatas, tiek *faute de mieux* tokiu pačiu požiūriu gali leisti vadovautis nacionaliniam teisėjui. Tiesa, tam tikrais atvejais *faute de mieux* metodologinė prieiga gali kiek nublankinti (tai iš dalies rodo ir toliau pateikiamas Lietuvos teismų praktikos pavyzdys) Europos Sąjungoms valstybėms narėms, jei ginčas kyla srityje, kurioje esti tiesiogiai taikomų ir privalomųjų teisės aktų, lyginant juos su Europos Tarybos teisės aktais, kurie formaliai nėra saistantys⁹³.

Faute de mieux požiūriu (nors aiškiai to ir neįvardydami) sėkmingai remiasi ir Lietuvos teismai. Antai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. A^{756-686/2010}⁹⁴ sprendė, ar Migracijos departamentas teisėtai panaikino papildomą apsaugą prieglobsčio prašytojui, nesuteikdamas jam galimybės būti išklausytam. Teisė būti išklausytam papildomos apsaugos suteikimo metu konkrečioje situacijoje nebuvo įtvirtinta Lietuvos teisės aktuose. Todėl Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas turėjo remtis bendraisiais teisės principais ir atsigręžti į supranacionalinius teisės aktus. Kalbant konkrečiau, teismas šioje byloje rėmėsi Konstitucijos 5 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, bei Sąjungos pagrindinių teisių chartija, tačiau išskyrė ir Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendaciją CM/Rec(2007)7 „Dėl gero administravimo“, kurioje įtvirtinta teisė būti išklausytam administracinės procedūros metu, kaip aktualų teisės šaltinį ginčui išspręsti. Kitas įdomus Europos Tarybos aktų taikymo *faute de mieux* pavyzdys yra Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo byloje Nr. A^{15-626/2005}. Spręsdamas, ar draudimo priežiūros komisija turėjo teisę savo internetiniame tinklalapyje skelbti apie poveikio priemonių taikymą konkrečioms asmenims, t. y. individualių administracinių aktų rezoliucinės dalis, teismas tiesiogiai rėmėsi Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos Nr. R (91) 1 „Dėl administracinių nuobaudų“ 1 principu, skelbiančiu, kad administracinės sankcijos ir jų taikymo sąlygos turi būti nustatytos įstatymų. Atsižvelgiant į tai, kad nei Draudimo įstatymas, nei kiti aktualūs įstatymai galimybės apie poveikio priemones skelbti viešai draudimo priežiūros komisijai nenumatė, tokia jos taikoma praktika buvo pripažinta neteisėta⁹⁵.

Be to, tolesnė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika rodo, jog kartais Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijomis yra remiamasi net formaliai nekvestionuojant jų „minkštosios“ teisinės galios – pavyzdžiui, byloje Nr. A^{555-3088/2012}⁹⁶, siekiant apibrėžti, kas laikytina neteisėtais valstybės veiksmais, buvo vadovautasi rekomendacija Nr. R (84) 15 „Dėl viešosios atsakomybės“, o byloje Nr. AS^{261-1180/2014}⁹⁷ remtasi rekomendacija Nr. R (89) 8 „Dėl laikinosios teismo apsaugos administraciniuose ginčiuose“ plėtojant administracinių aktų suspensyvaus poveikio sampratą.

⁹³ Kaip antai konkurencijos, prieglobsčio, aplinkos ir kitose klasikinėse Sąjungos teisės reguliuojamose srityse. Tačiau reikia pažymėti, kad, be tokių Sąjungos teisės „tiesioginio įgyvendinimo“ sričių, bendro pobūdžio gero administravimo nuostatų, turinčių teisinio privalomumo galią valstybėms narėms, Sąjungos teisė taip pat stokoja. Priešingos išvados neleidžia daryti net Sąjungos pagrindinių teisių chartija, nes jos taikymo sritis, kaip žinoma, taip pat ribota (žr. Chartijos 51 straipsnį).

⁹⁴ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2010 m. gruodžio 8 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A^{756-686/2010}.

⁹⁵ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A^{15-626/2005}.

⁹⁶ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A^{555-3088/2012}.

⁹⁷ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2014 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinė byloje Nr. AS^{261-1180/2014}.

Žvilgsnis į ateitį (vietoje išvadų)

Šiuo straipsniu, apžvelgiant Europos Tarybos ir jos pagrindinių instrumentų *raison d'être* bei analizuojant jos administracinės teisės šaltinių įvairovę bei sąsają, ir būdus, kuriais iš šios organizacijos kylanti administracinė teisė patenka į jos valstybių narių nacionalines teisinės sistemas bei joms daro poveikį, siekta parodyti, kad Europos Tarybos plotmėje slypi bendrų europinių administracinės teisės principų potencialas, be kita ko, prisidedantis prie gero administravimo principo plėtotės. Nors straipsnyje ir buvo pristatyti svarbiausi minėtų bendrų europinių principų šaltiniai ir būdai jiems daryti įtaką Europos Tarybos valstybių narių teisinėms sistemoms, tikrojo jų masto bei tokio galimo poveikio įvertinimas dar turėtų būti atliktas.

Tačiau iš straipsnyje, be kita ko, aptartų Europos Tarybos rekomendacijų temų spektro bei EŽTT jurisprudencinių pavyzdžių, susietų su valstybių narių viešojo administravimo subjektų elgesio įvertinimu remiantis Konvencija, matyti, jog, atlikus išsamesnį minėtų principų tyrimą, juos būtų galima (temiška) sujungti į savitą atskaitos sistemą, sujungiančią tokius turinio elementus, aktualius bendrai europinei administracinei teisei: (1) administraciniai organai, kompetencijų pasidalijimas ir vietos valdžios institucijos; (2) valstybės tarnautojų statusas ir jų elgesio kodeksai; (3) teisėtumo principas (angl. – *the legality of administration*); (4) administracinė diskrecija; (5) teisinis saugumas ir teisėtų lūkesčių apsauga; (6) administracinė procedūra ir individualios teisės; (7) administracinės sankcijos; (8) vietos valdžios viešosios paslaugos, naudotojų jomis teisių apsauga, viešųjų įmonių privatizavimas; (9) informacijos laisvė ir asmens duomenų apsauga; (10) teisminė apsauga ir alternatyvūs ginčų sprendimo būdai; (11) viešoji atsakomybė. Tokiai sistemai konceptualų pagrindą suteikia straipsnyje akcentuotas EŽTT *Demir ir Baykara* byloje pateiktas išaiškinimas, leidžiantis EŽTT naudotis Europos Tarybos sudarytų tarptautinių konvencijų ir rekomendacijų gausa, siekiant konkretinti Konvencijos nuostatas, bei kitos straipsnyje įvardytos priežastys, vis labiau atspindinčios tendenciją į Europą Tarybos aktų visumą žvelgti kaip į prasminiais ryšiais susiaistytą vieningą monolitą.

Šią atskaitos sistemą savo ruožtu būtų galima naudoti kaip *tertium comparationis*, leidžiančią geriau palyginti skirtingą teismų praktiką ir teisėkūrą Europoje, be kita ko, pasitelkiant straipsnyje aprašytus būdus, leidžiančius Europos Tarybos šaltiniams prisiskverbti į valstybių narių nacionalines teisinės sistemas. Ilgainiui ji taip pat gali pasitarnauti kaip mokomoji priemonė viešojo sektoriaus reformas įgyvendinančioms Europos valstybėms, norinčioms geriau suvokti, ko asmenys gali pagrįstai tikėtis iš pažangių viešojo administravimo subjektų ir kaip geriausia įgyvendinti Europos Tarybos Statuto 3 straipsnį, be kita ko, užtikrinantį visų jų jurisdikcijai priklausančių asmenų naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Taip pat ji galėtų suteikti akstiną netgi ir „nusistovėjusioms“ bei galias kodifikavimo tradicijas turinčioms Europos demokratijoms peržvelgti savo administracines teisinės sistemas ir atsakyti į klausimą, ar gero administravimo standartai jose yra pakankami, ypač turint omenyje iš pastarojo meto krizės kilusį spaudimą atlikti tam tikrus (galimai šiuos standartus susilpninusius) teisės aktų pakeitimus.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. *Ordonnance n° 2015-1341 du 23 octobre 2015 relative aux dispositions législatives du code des relations entre le public et l'administration* (Prancūzijos deleguotosios įstatymų leidybos aktas, patvirtinęs *Le Code des relations entre le public et l'administration* priėmimą).

2. *Règlement grand-ducal du 8 juin 1979 relatif à la procédure à suivre par les administrations relevant de l'Etat et des communes* (Memorial [Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg] A N°54) (Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės teisės aktas).

3. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 60-1945.

4. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 13-308.
5. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 110-5564.
6. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 96-3016.
7. Europos konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 80-3141.
8. Europos socialinė chartija (pataisyta). *Valstybės žinios*, 2001, nr. 49-1704.
9. Europos konvencija dėl apsigyvenimo. Paryžius, 1955 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 019.
10. Europos regioninių arba mažumų kalbų chartija. Strasbūras, 1992 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 147.
11. Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 20-497.
12. Konvencija dėl žmogaus teisių ir orumo apsaugos biologijos ir medicinos taikymo srityje (Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 97-4258.
13. Europos kraštovaizdžio konvencija. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 104-4621.
14. Europos konvencija dėl ūkinės paskirties gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 40-1293.
15. Europos konvencija dėl skerdžiamų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 40-1296.
16. Europos konvencija dėl eksperimentiniais ir kitais mokslo tikslais naudojamų stuburinių gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 49-1883.
17. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 80-2839.
18. Europos konvencija dėl terminų skaičiavimo. Bazelis, 1972 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 076.
19. Europos sutartis dėl teisinės pagalbos prašymų perdavimo. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 18-459.
20. Europos konvencija dėl dokumentų įteikimo administracinėse bylose užsienyje. Strasbūras, 1977 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 094.
21. Europos konvencija dėl informacijos ir įrodymų gavimo administracinėse bylose užsienyje. Strasbūras, 1978 m., Europos Taryba, Europos sutarčių serija Nr. 100.
22. Europos vietos savivaldos chartija. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 82-2418.
23. Europos vietos savivaldos chartijos papildomas protokolai dėl teisės dalyvauti vietos valdžios reikaluose. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 96-4915.
24. Europos Tarybos konvencija dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 85-4452.
25. Europos Tarybos konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 32-1059.
26. Europos Tarybos konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu papildomas protokolai dėl priežiūros institucijų ir valstybės sienas kertančių duomenų srautų. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 36-1187.

Specialioji literatūra

27. Le Code des relations entre le public et l'administration. *Revue française de droit administratif*, 2016, N° 1, p. 15–73.
28. DELAUNAY, P.; IDOUX, P.; S. SAUNIER. Un an de droit de procedure administrative. *Droit Administratif*, 2017, N° 1, p. 22–30.
29. VIALETES, M; BARROIS DE SARIGNY. Questions autour d'une codification, *Actualité Juridique Droit Administratif*, 2015, N° 43, p. 2420–2425.
30. KELLER, H.; STONE SWEET, A. *A Europe of Rights. The Impact of the ECHR on National Legal Systems*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
31. WAKEFIELD, J. *The Right to Good Administration*. New York: Kluwer Law International, 2007.
32. PALMIERI, G. M. L'internationalisation du droit public: La contribution du Conseil de l'Europe. *European Review of Public Law* 18, 2006, p. 51–84.
33. DE VEL, G.; MARKERT, T. Importance and Weaknesses of the Council of Europe Conventions and of the Recommendations addressed by the Committee of Ministers to Member States. Iš *Law in Greater Europe*. Sudarytojai B. Haller, et al. New York: Kluwer Law International, 2000, p. 345–353.
34. CHITI, M. P. *Diritto Amministrativo Europeo*. Milano: Giuffrè, 2011.
35. CRAIG, P. *EU Administrative Law*. Oxford: Oxford University Press, 2nd edition, 2012.

36. DANWITZ, T. *Europäisches Verwaltungsrecht*. Berlin: Springer, 2008.
37. HARLOW, C.; LEINO, P.; DELLA CANANEA, G. (eds.). *Research Handbook on EU Administrative Law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2017.
38. HOFMANN, H. C. H.; ROWE, G. C.; TÜRK, A. H. *Administrative Law and Policy of the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
39. JANS, J. H.; DE LANGE, R.; PRECHAL, S.; WIDDERSHOVEN, R. J. G. M. *Europeanisation of Public Law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2nd edition, 2013.
40. TERHECHTE, J. P. (ed.). *Verwaltungsrecht der Europäischen Union*. Baden-Baden: Nomos, 2011.
41. STELKENS, U. Vers la reconnaissance de principe généraux paneuropéens du droit administratif dans l'Europe des 47? *Is Traité de droit administratif européen*. Sudarytojai J.B. Auby ir J. Dutheil de la Rochère. Brussels: Bruylant, 2nd edition, 2014, p. 713–740.
42. CLASSEN, K. D. *Gute Verwaltung im Recht der Europäischen Union*. Berlin: Duncker & Humblot, 2008.
43. GERBER, P. Recommendation CM/Rec(2007)7 on good administration – general presentation. *Is In Pursuit of Good Administration – European Conference Warsaw, 29 – 30 November 2007 (DA/ba/Conf (2007) 4 e)*. Sudarytojas Europos Taryba, 2008, p. 3–9.
44. CHEVALIER, E. *Bonne administration et Union européenne*. Brussels: Bruylant, 2014.
45. WACHSMANN, P. Les normes régissant le comportement de l'administration selon la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. *Actualité Juridique Droit Administratif*, 2010, N° 38, p. 2138–2146.
46. BARTSCH, H. J. The Acceptance of Recommendations and Conventions within the Council of Europe. *Is Le rôle de la volonté dans les actes juridiques – études à la mémoire du professeur Alfred Rieg*. Brussels: Bruylant, 2000, p. 91–99.
47. BENOÎT, F.; KLEBES, H. Council of Europe Law. Towards a pan-European legal area. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2005.
48. WITTINGER, M. Der Europarat: Die Entwicklung seines Rechts und der „europäischen Verfassungswerte“. Baden-Baden: Nomos, 2005.
49. ALINCAI, M. Le suivi du respect de la soft law au sein du Conseil de l'Europe. *Is Societas Iuris Publici Europaei*, Nr. 7, 2012, p. 84–103.
50. JUNG, H. Die Empfehlungen des Ministerkomitees des Europarates – zugleich ein Beitrag zur europäischen Rechtsquellenlehre. *Is Internationale Gemeinschaft und Menschenrecht – Festschrift für Georg Ress*. Sudarytojai J. Bröhmer et al. Cologne: Carl Heymanns Verlag, 2005, p. 519–526.
51. POLAKIEWICZ, J. Alternatives to Treaty-Making and Law-Making by Treaty and Expert Bodies in the Council of Europe. *Is Developments of International Law in Treaty Making*. Sudarytojai R. Wolfrum ir R. Röben. Berlin: Springer, 2005, p. 245–290.
52. POLAKIEWICZ, J. Finalités et fonctions de la soft law européenne – L'expérience du Conseil d'Europe. *Is Societas Iuris Publici Europaei*, Nr. 7, 2012, p. 167–195.
53. UERPMANN-WITZACK, R. Rechtsfortbildung durch Europaratsrecht. *Is Der Staat im Recht – Festschrift für Eckart Klein*. Sudarytojai M. Breuer et al. Berlin: Duncker & Humblot, 2013, p. 939–951.
54. BREUER, M. Establishing Common Standards and Securing the Rule of Law. *Is The Council of Europe – Its Law and Policies*. Sudarytojai S. Schmahl ir M. Breuer. Oxford: Oxford University Press, 2017, p. 639–670.
55. WALTER, C. Interpretation and Amendments of the Founding Treaty. *Is The Council of Europe – Its Law and Policies*. Sudarytojai S. Schmahl ir M. Breuer. Oxford: Oxford University Press, 2017, p. 23–39.
56. KELLER, H.; KÜHNE, D. Zur Verfassungsgerichtsbarkeit des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, 2016, No. 38, p. 245–307.
57. RESS, G. Das Grundgesetz im Rahmen des europäischen Menschenrechtsschutzes. *Is 60 Jahre Grundgesetz: Das Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland im Europäischen Verfassungsverbund*. Sudarytojas K. Stern. Munich: C.H. Beck, 2010, p. 177–206.
58. GRABARCZYK, K.; AFROUKH, M.; SCHAHMANECHE, A. Le contrôle de l'exécution des arrêts de la Cour européenne des droits de l'homme. Aspects européens : acteurs politiques et acteurs juridictionnels. *Revue française de droit administratif*, 2014, N° 5, p. 935–945.
59. CREMER, H. Rechtskraft und Bindungswirkung von Urteilen des EGMR / Problematik der Zulässigkeit einer Zweitbeschwerde an den EGMR nach Urteilsursetzung durch Wiederaufnahme / Verein gegen Tierfabriken gegen Schweiz. *Europäische Grundrechte-Zeitschrift*, 2012, No. 39, p. 493–506.
60. CALIGIURI, A.; NAPOLETANO, N. The Application of the ECHR in the domestic systems. *Italian Yearbook of International Law*, 2010, p. 125–159.

61. MARCHAND, J. Prévention et dissuasion dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. *Revue française de droit administratif*, 2014, N° 6, p. 1149–1157.
62. MIRATE, S. The ECtHR Case Law as a Tool for Harmonization of Domestic Administrative Laws in Europe. *Review of European Administrative Law*, 2012, Vol. 5., No. 2, p. 47–60.
63. SUDRE, F. Existe-t-il un ordre public européen?. Iš *Quelle Europe pour les Droits de l'Homme?*. Sudarytojas P. Tavernier. Brussels: Bruylant, 1996, p. 47–60.
64. ROHLEDER, K. Grundrechtsschutz im europäischen Mehrebenen-System. Baden-Baden: Nomos, 2009.
65. GABARDA, O. Vers la généralisation de la motivation obligatoire des actes administratifs?. *Revue française de droit administratif*, 2012, N° 1, p. 61–70.
66. NEHL, H. P. Administrative Procedure in EC Law. Oxford: Hart Publishing, 1999.
67. KANSKA, K. Towards Administrative Human Rights in the EU. Impact of the Charter of Fundamental Rights. *European Law Journal*, 2004, No. 10, p. 296–326.
68. FORTSAKIS, T. Principles Governing Good Administration. *European Public Law*, 2005, No. 11, p. 207–217.
69. LEUPRECHT, P. The contribution of the Council of Europe to reinforcing the position of the individual in administrative proceedings. Iš *Round Table with European Ombudsmen (H/Omb (85) 5)*. Sudarytojai Europos Tarybos Generalinis sekretorius kartu su Ispanijos „Defensor del pueblo“, 1985, p. 1–9.
70. Europos Taryba (red.). *The Administration and You – A Handbook*. Strasbūras: Europos Tarybos leidykla, 1997.
71. URMONAS, A.; NOVIKOVAS, A. Europos vietos savivaldos chartijoje įtvirtintų principų įgyvendinimo vietos savivaldoje ir inkorporavimo nacionalinėje teisės sistemoje ypatumai. *Jurisprudencija*, 2011, 18(3), p. 1019–1034.
72. BALUTYTĖ, E. Europos socialinė chartija ir socialinės teisės Konstitucijoje. *Jurisprudencija*, 2002, 30(22), p. 75–80.
73. DEVIATNIKOVAITĖ, I. Europos administracinės teisės samprata ir ES administracinių procedūrų rinkinio rengimo prielaidos. *Jurisprudencija*, 2013, 20(3), p. 1005–1022.
74. KARGAUDIENĖ, A. Administracinės teisės pokyčiai šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje. *Jurisprudencija*, 2005, 70(62), p. 31–41.

Praktinė medžiaga

75. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1961 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *Austrija prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 788/60.
76. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. liepos 7 d. sprendimas byloje *Al-Skeini ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 55721/07.
77. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1995 m. kovo 23 d. sprendimas byloje *Loizidou prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 15318/89.
78. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1979 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Airey prieš Airiją*, pareiškimo Nr. 62889/73.
79. Europos Žmogaus Teisių Teismo didžioji kolegija. 2004 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Broniowsky prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 31443/96.
80. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. birželio 30 d. sprendimas byloje *Verein gegen Tierfabriken prieš Šveicariją*, pareiškimo Nr. 32772/02.
81. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. liepos 6 d. sprendimas byloje *Öcalan prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 5980/07.
82. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. sausio 13 d. sprendimas byloje *Kallweit prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 17792/07.
83. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. birželio 21 d. sprendimas byloje *Kafkaris prieš Kiprą*, pareiškimo Nr. 9644/09.
84. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. sausio 19 d. sprendimas byloje *Kronenfeldner prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 21906/09.
85. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. gegužės 20 d. sprendimas byloje *Lelas prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 55555/08.
86. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. sausio 7 d. sprendimas byloje *Rantsev prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 25965/04.
87. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. liepos 17 d. sprendimas byloje *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Cămpeneau prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 47848/08.

88. Europos žmogaus teisių komisija. 1962 m. gegužės 7 d. nutarimas *X prieš Daniją* nutarimas byloje, pareiškimo Nr. 1329/62.
89. Europos žmogaus teisių komisija. 1967 m. balandžio 8 d. nutarimas *X prieš Vokietiją* nutarimas byloje, pareiškimo Nr. 2942/62.
90. Europos žmogaus teisių komisija. 1970 m. spalio 5 d. nutarimas *X prieš Vokietiją* byloje nutarimas byloje, pareiškimo Nr. 4304/69.
91. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. sausio 5 d. sprendimas *Beyeler prieš Italiją* nutarimas byloje, pareiškimo Nr. 33202/96.
92. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje *Church of Scientology Moscow prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 18147/02.
93. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Megadat.com SRL prieš Moldovą*, pareiškimo Nr. 21151/04.
94. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Moskal prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 10373/05.
95. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Rysovskyy prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 29979/04.
96. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2013 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje *Pyrantienė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 45092/07.
97. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje *Albergas ir Arlauskas prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 17978/05.
98. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. birželio 12 d. sprendimas byloje *Berger-Krall ir kiti prieš Slovėniją*, pareiškimo Nr. 14717/04.
99. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. spalio 21 d. sprendimas byloje *Digrytė Klibavičienė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 34911/06.
100. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. lapkričio 24 d. sprendimas byloje *Noreikienė ir Noreika prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 17285/08.
101. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. lapkričio 24 d. sprendimas byloje *Paukštis prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 17467/07.
102. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. lapkričio 24 d. sprendimas byloje *Tunaitis prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 42927/08.
103. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1987 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *W prieš Jungtinę Karalystę*, paraiškos Nr. 9749/82.
104. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2002 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Sporrong ir Lönnroth prieš Švediją*, pareiškimų Nr. 7151/75 ir 7152/75.
105. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2002 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Sovtransavto Holding prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 48533/99.
106. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. liepos 20 d. sprendimas byloje *Dadouch prieš Maltą*, pareiškimo Nr. 38816/07.
107. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. vasario 2 d. sprendimas byloje *Partidul Comunistilor (Nepeceristi) ir Ungureanu prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 46626/99.
108. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje *Alekseyev prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 4916/07.
109. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Chapman prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 27238/95.
110. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Lombardi Vallauri prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 39128/05.
111. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 12 d. sprendimas byloje *K. ir T. prieš Suomiją*, pareiškimo Nr. 25702/94.
112. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1995 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *McMichael prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 16424/90.
113. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Mirolobovs prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 798/05.
114. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. kovo 24 d. sprendimas byloje *Frizen prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 58254/00.

115. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. spalio 8 d. sprendimas byloje *Adzhigovich prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 23202/05.
116. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2003 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Hatton ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 36022/97.
117. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2004 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje *Taşkan ir kiti prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 46114/99.
118. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2006 m. lapkričio 2 d. sprendimas byloje *Giacomelli prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 59909/00.
119. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. vasario 10 d. sprendimas byloje *Dubetska ir kiti prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 30499/03.
120. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Flamenbaum ir kiti prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 3675/04.
121. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Eckenbrecht ir Ruhmer prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 25330/10.
122. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2004 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje *Traube prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 28711/10.
123. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje *Pincová ir Pinc prieš Čekijos Respubliką*, pareiškimo Nr. 36548/97.
124. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. lapkričio 25 d. sprendimas byloje *Toşcuţă ir kiti prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 36900/03.
125. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2013 m. spalio 3 d. sprendimas byloje *Žáková prieš Čekijos Respubliką*, pareiškimo Nr. 2000/09.
126. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. gegužės 28 d. sprendimas byloje *Bigaeva prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 26713/05.
127. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2003 m. birželio 24 d. sprendimas byloje *Stretch prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 44277/98.
128. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. gruodžio 1 d. sprendimas byloje *Žilinskienė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 57675/09.
129. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1994 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje *Stran Greek Refineries ir Stratis Andreadis prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 13427/87.
130. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2004 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Öneryıldız prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 48939/99.
131. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1996 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *Iatridis prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 31107/96.
132. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Brumărescu prieš Rumuniją*, pareiškimo Nr. 28342/95.
133. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2000 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ir kiti prieš Portugaliją*, pareiškimo Nr. 29813/96 ir 30229/96.
134. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2004 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Mykhaylenky ir kiti prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 35091/02.
135. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2007 m. balandžio 3 d. sprendimas byloje *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei prieš Moldovą*, pareiškimo Nr. 39745/02.
136. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2010 m. balandžio 8 d. sprendimas byloje *Yershova prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 1387/04.
137. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2014 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Ališić ir kiti prieš Bosniją ir Hercegoviną, Kroatiją, Serbiją, Slovėniją ir buvusią Jugoslavijos Respubliką Makedoniją*, pareiškimo Nr. 60642/04.
138. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2016 m. lapkričio 8 d. sprendimas byloje *Magyar Helsinki Bizottság prieš Vengriją*, pareiškimo Nr. 18030/11.
139. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2009 m. balandžio 14 d. sprendimas byloje *Társaság a Szabadságjogokért prieš Vengriją*, pareiškimo Nr. 37374/05.
140. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2015 m. sausio 6 d. sprendimas byloje *Friedrich Weber prieš Vokietiją*, pareiškimo Nr. 70287/11.
141. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 1998 m. vasario 19 d. sprendimas byloje *Guerra ir kiti prieš Italiją*, pareiškimo Nr. 116/1996/735/932.

142. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2013 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje *Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung eines wirtschaftlich gesunden land- und forstwirtschaftlichen Grundbesitzes prieš Austriją*, pareiškimo Nr. 39534/07.

143. Europos Žmogaus Teisių Teismo didžioji kolegija. 2008 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje *Demir ir Baykara prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 34503/97.

144. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2010 m. gruodžio 8 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-686/2010.

145. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A555-3088/2012.

146. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2014 m. lapkričio 5 d. nutartis administracinė byloje Nr. AS⁶¹-1180/2014.

147. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2014 m. vasario 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁶⁰²-161/2014.

148. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2014 m. rugpjūčio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS⁶⁰²-573/2014.

149. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2005 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A15-626/2005.

Kita

150. The Council of Europe and the rule of law – an overview, CM(2008)170, 21 November 2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d22bd>.

151. Resolution No. 3 on Council of Europe action to promote the rule of law, 29th Council of Europe Conference of Ministers of Justice in Tromsø, June 2009 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/1680694555>>.

152. Venice Commission, Report on the Rule of Law, CDL-AD(2011)003rev of 4 April 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e)>.

153. Explanatory Report on Protocol No. 16 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.echr.coe.int/documents/protocol_16_explanatory_report_eng.pdf>.

154. Europos Tarybos rekomendacijos [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.coe.int/en/web/cm/adopted-texts>>.

155. OECD, Recommendation of the Council on Public Procurement (2015) ir Public Procurement Toolbox [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. birželio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/corruption/recommendation-on-public-procurement.htm>>.

ADDED VALUE OF THE COUNCIL OF EUROPE TO ADMINISTRATIVE LAW: THE DEVELOPMENT OF PAN-EUROPEAN GENERAL PRINCIPLES OF GOOD ADMINISTRATION BY THE COUNCIL OF EUROPE AND THEIR IMPACT ON THE ADMINISTRATIVE LAW OF ITS MEMBER STATES

Prof. Dr. Ulrich Stelkens
Agnė Andrijauskaitė, LL.M

S u m m a r y

The article examines the body of pan-European general principles of good administration developed by the Council of Europe with a special emphasis on the principle of good administration. In order to evaluate the scope and content of such principles, the sources of administrative law of the Council of Europe are considered, together with the mechanisms by which they penetrate and permeate domestic legal systems. The article concludes that there is a rich set of pan-European general principles of good administration developed within the Council of Europe which have at least a potential to be a valuable source of administrative law in the Council of Europe Member States. However, the exact scope thereof has yet to be uncovered and requires further research.

*Įteikta 2017 m. liepos 4 d.
Priimta publikuoti 2017 m. liepos 31 d.*